

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Tomáš Martiník

SMLOUVA O ÚVĚRU

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Petr Liška, LL.M., Ph.D.

Katedra: Katedra obchodního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 6. 12. 2013

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou prací vypracoval samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Mokrých Lazcích dne 5. 12. 2013

Tomáš Martiník

Poděkování:

Děkuji panu JUDr. Petru Liškovi, LL.M., Ph.D., vedoucímu mé diplomové práce za jeho čas a připomínky při konzultacích a pomoc při zpracování.

Obsah

Obsah	1
Seznam zkratk	4
Úvod.....	5
1. Pojem úvěr	6
1.2. Příčiny existence úvěru	7
1.3. Právní vymezení úvěru	8
2. Základní zásady poskytování úvěru.....	9
2.1. Zásada smluvnosti.....	9
2.2. Zásada účelovosti.....	10
2.3. Zásada přímosti.....	11
2.4. Zásada termínovanosti	11
2.5. Zásada úročitelnosti	12
2.6. Zásada zajištěnosti	13
2.7. Zásada návratnosti	14
3. Vznik a vývoj úvěru.....	15
4. Nový občanský zákoník – obecné pojednání.....	19
5. Prameny právní úpravy smlouvy o úvěru	21
5.1. Povaha smlouvy o úvěru.....	23
5.2. Povaha smlouvy o úvěru v novém občanském zákoníku	25
6. Zamyšlení nad koncepcí úvěru jako závazkového vztahu.....	26
7. Srovnání smlouvy o půjčce se smlouvou o úvěru.....	28
7. 1. Srovnání zápůjčky a úvěru.....	29
8. Podstatné části smlouvy o úvěru.....	30
8. 1. Podstatné části smlouvy o úvěru podle NOZ.....	31
8. 2. Určení smluvních stran	31
8. 2. 1. Určení smluvních stran podle nového občanského zákoníku	33
8.3. Určení částky, která má být poskytnuta	33
8.3.1. Určení měny.....	34
8.3.2. Určení částky a měny v novém občanském zákoníku	35

8.4. Závazek věřitele poskytnout dlužníkovi peněžní prostředky	35
8.4.1. Závazek věřitele poskytnout dlužníkovi peněžní prostředky podle nového občanského zákoníku	37
8.5. Závazek dlužníka vrátit věřiteli poskytnuté peněžní prostředky a zaplatit úroky	37
8.5.1 Závazek dlužníka vrátit věřiteli peněžní prostředky a zaplatit úroky podle nového občanského zákoníku	39
9. Nepodstatné části smlouvy o úvěru	41
9.1. Určení výše úroků	41
9.1.1. Nejvyšší přípustná výše úroků	43
9.1.2. Splatnost úroků	45
9.1.3. Úroky v novém občanském zákoníku	46
9.2. Účel úvěru	46
9.2.1. Účel úvěru v novém občanském zákoníku	47
9.3. Zajištění úvěru	47
9.3.1. Zajištění úvěru v novém občanském zákoníku	49
9.4. Odkaz na všeobecné obchodní podmínky	50
9.4.2. Odkaz na všeobecné obchodní podmínky v novém občanském zákoníku	51
10. Zánik závazku ze smlouvy o úvěru	53
10.1. Splnění	54
10.2. Zánik závazku ze smlouvy o úvěru v úpravě nového občanského zákoníku	54
10.3. Odstoupení od smlouvy o úvěru	55
10.3.1. Odstoupení od smlouvy a jeho vazba na zajištění a úroky	56
10.3.2. Odstoupení od smlouvy v úpravě nového občanského zákoníku	58
11. Shrnutí změn týkajících se úpravy úvěru v novém občanském zákoníku	60
Závěr	64
Seznam použité literatury	66
Monografie	66
Odborné články a příspěvky ve sbornících	67
Internetové zdroje	68

Judikatura.....	68
Abstrakt: Smlouva o úvěru	69
Abstract: Loan contract.....	71
Klíčová slova	73
The Keywords.....	73

Seznam zkratek

BankZ	zákon č. 21/1992 Sb., o bankách, ve znění pozdějších předpisů
DevZ	zákon č. 219/1995 Sb., devizový zákon, ve znění pozdějších předpisů
NOZ	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
ObčZ	zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
ObchZ	zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
TrZ	zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Úvod

Úvěr je jedním z klíčových nástrojů dnešní ekonomiky. Je to nástroj, který umožňuje redistribuci volných peněžních prostředků k subjektům, které pocítují její momentální nedostatek. Využíváním úvěru mohou podnikatelé realizovat své podnikatelské záměry, nepodnikatelé a domácnosti mohou prostřednictvím tohoto nástroje financovat své bydlení a v dnešní době již také čím dál častěji také například nákup spotřebního zboží. V současném období deficitního hospodaření států je úvěr využíván také jednotlivými státy ke krytí rozpočtových schodků.

S přihlédnutím k velké společenské využitelnosti úvěru, jsem si za téma své diplomové práce vybral smlouvu o úvěru. Hlavním cílem mé diplomové práce je podrobná právní analýza smlouvy o úvěru podle obchodního zákoníku, jež poslouží jako vodítko pro následnou komparaci úvěrové smlouvy v novém občanském zákoníku. Budu se zabývat výkladem pojmu úvěr, základními zásadami, které se uplatňují při uzavírání smluv o úvěru. Pozornost budu věnovat vzniku a vývoji úvěru od jeho úplného počátku až k nejnovější úpravě v českém právním řádu. K úvěru není ve všech právních řádech přistupováno jako ke smluvnímu typu, což bych chtěl prezentovat stručným pojednáním o koncepci úvěru ve vybraných zahraničních právních řádech.

Nosnou částí mé diplomové práce bude zkoumání jednotlivých podstatných i nepodstatných částí smlouvy o úvěru podle obchodního zákoníku. Rozsah zkoumání poslouží jako vodítko ke komparaci smlouvy o úvěru podle nového občanského zákoníku.

Závěrem své práce se budu věnovat zániku závazku ze smlouvy o úvěru a poté se pokusím shrnout úpravu smlouvy o úvěru v novém občanském zákoníku a dalších souvisejících ustanovení, které se smlouvy o úvěru dotýkají s vyznačením změn oproti předchozí právní úpravě.

1. Pojem úvěr

Úvěr je v dnešní době stěžejní formou dluhového získání cizích prostředků pro své potřeby. Termíny úvěr, úvěrování, úvěrový vztah či úvěrové operace lze interpretovat jak samostatně, a to z pohledu právního nebo ekonomického, tak i v souvislosti (společně) se smlouvou o úvěru, resp. její právní úpravou. Úvěrová smlouva se řadí k základním institutům tržní ekonomiky. Finanční úvěr je důležitým nástrojem v hospodaření každého (ekonomického) subjektu i celého státu. Úvěr je současně pojmem právním i ekonomickým.¹

V odborné literatuře je možno najít mnoho definic úvěru. Z těchto definic bych rád uvedl definici, která je obsažena ve Slovníku obchodního práva: „Úvěr (lat. *creditum*) – půjčka dluh; 1. Vztah vznikající při odevzdání hodnoty někomu jinému na dočasné použití. 2. Forma návratné redistribuce dočasně nebo trvale uvolněných zbožových nebo peněžních fondů.“²

Výše zmíněná definice je velmi široká. Svým vymezením chápe úvěr jako poskytnutí hodnoty v jakékoliv formě jinému subjektu k dočasnému užívání, pod podmínkou vrácení této hodnoty a zaplacení úroku. Hodnota může být poskytnuta ve formě zbožové či peněžní. Podle formy jakou je hodnota poskytnuta úvěrovanému subjektu rozlišuje teorie dva typy úvěru, úvěr obchodní (nazývaný také jako úvěr dodavatelský či zbožový)³ a úvěr finanční.⁴

Obchodní úvěr lze definovat jako časový rozdíl mezi plněním a protiplněním, tzn. případy nastalého časového rozdílu mezi plněním závazku (např. převzetí zboží kupujícím), resp. přijetím vyúčtování a zaplacením. Kupující tak může se zbožím nakládat dříve, než zboží zaplatí. Jestliže taková situace nastane, nelze ji považovat za uzavření smlouvy o úvěru

---

¹ LOCHMANOVÁ, Ludmila. Smlouva o úvěru. In ŠTENGLOVÁ, Ivana (ed.). *Pocta Miloši Tomsovi k 80. narozeninám*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006, s. 225.

² Grůň, *Finanční právo a jeho instituty* 2. akt. a dopl. vydání, vydalo právnické a ekonomické nakladatelství Bohumily Hořínkové a Jana Tuláčka v roce 2006, str. 269

³ Srov. Grůň, *Finanční právo a jeho instituty* 2. akt. a dopl. vydání, vydalo právnické a ekonomické nakladatelství Bohumily Hořínkové a Jana Tuláčka v roce 2006, str. 269

⁴ MAREK, Karel. *Smluvní obchodní právo, kontrakty*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 168.

podle § 497 a násl. ObchZ, jelikož nejsou naplněny pojmové znaky smlouvy o úvěru a nebyly předem nebo v průběhu jednání dohodnuty podmínky přenechání prostředků.

V této diplomové práci se budu zabývat úvěrem finančním. Finanční úvěr je mladší než úvěr obchodní a zboží je zde nahrazeno penězi.⁵ Věřitel v tomto případě odevzdá dlužníkovi určitou finanční částku s tím, že ten mu ji po určité předem určené době vrátí, přičemž mu z této půjčené částky zaplatí úrok.

1.2. Příčiny existence úvěru

Nezbytnost úvěru vyplývá z existence rozvinutého zbožího oběhu a funkce peněz jako platidla. Při koloběhu peněžních prostředků nutně dochází k nerovnoměrnostem a časovému nesouladu v jejich pohybu (např. časový nesoulad mezi tržbami a výdaji). Dalším důležitým činitelem, který vyvolává potřebu úvěru, je sezónnost výroby, zásobování, odbytu, výkupu a obchodu. Tato skutečnost vede k tomu, že v podnicích nebo dokonce v celých odvětvích se objektivně projevuje potřeba dodatečných peněžních prostředků, protože k realizaci zboží a tím i k odpovídajícím tržbám dochází až později.

Vzhledem k těmto skutečnostem jak podnikatelské subjekty, tak i nepodnikatelé mají na jedné straně dočasně volné peněžní prostředky, zatímco na druhé straně ve stejné době jak u jiných podnikatelských subjektů, tak i u nepodnikatelů vzniká jejich dočasně zvýšená potřeba. Právě v této situaci je úvěr nezbytným a nezastupitelným činitelem, který plní úlohu doplňkového zdroje a zajišťuje plynulost ekonomických procesů v oblasti výroby a oběhu.⁶

Obdobně i úspory obyvatelstva vznikají v důsledku časového nesouladu mezi dobou výplaty peněžních prostředků a okamžikem realizace peněžního podílu obyvatelstva na vytvořeném hrubém domácím produktu. Vznikají vždy tehdy, když příjemci nepoužijí zásadně

---

⁵ Grůň, *Finanční právo a jeho instituty* 2. akt. a dopl. vydání, vydalo právnické a ekonomické knihkupectví Bohumily Hořínkové a Jana Tuláčka v roce 2006, s. 270

⁶ BAKEŠ, Milan, Marie KARFÍKOVÁ, Petr KOTÁB et al. *Finanční právo*. 6. uprav. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 94

v důsledku časového nesouladu mezi dobou výplaty peněžních prostředků a okamžikem realizace peněžního podílu obyvatelstva na vytvořeném hrubém domácím produktu. Vznikají vždy tehdy, když příjemci nepoužijí získané peníze ihned k nákupu zboží a služeb, ale když takovýto nákup odloží na pozdější dobu. Představují část peněžních příjmů obyvatelstva, která nebyla realizována a je odložena k úhradě budoucích potřeb. Tyto dočasně volné peněžní prostředky obyvatelstva mohou mít různou formu. Mohou být ukládány doma v hotovosti, nebo ve formě peněžních vkladů u bank či jako investice u jiných finančních institucí, mj. též ve formě prémie placených na pojištění v pojišťovnách. Z ekonomického hlediska má velký význam jejich soustředování (agregace), protože mohou být použity jako zdroj úvěrování podnikatelských subjektů, státu a dalších veřejnoprávních subjektů i fyzických osob.⁷

1.3. Právní vymezení úvěru

Úvěrem v právním smyslu se rozumí návratné poskytnutí peněžních prostředků s tím, že příjemce úvěru je navíc povinen zaplatit poskytovateli úvěru ještě úplatu ve formě úroků z poskytnutých peněžních prostředků.⁸

V právním řádu České Republiky můžeme najít několik legálních definic úvěru, jedná se však vždy o vymezení tohoto pojmu pro daný konkrétní zákon. Úvěr je definován v § 1 odst. 2 písm. b BankZ, pro účely tohoto zákona jako: v jakékoliv formě poskytnuté peněžní prostředky. Další vymezení úvěru můžeme nalézt v § 1 odst. 1 písm. h DevZ, ten vymezuje finanční úvěr pro účely tohoto zákona jako: poskytnutí peněžních prostředků v české nebo cizí měně, se kterým je spojena povinnost k jejich vrácení v peněžní formě. Za finanční úvěr dále považuje také peněžní půjčku, hypoteční úvěr, spotřebitelský úvěr a finanční leasing.

---

⁷ BAKEŠ, Milan, Marie KARFÍKOVÁ, Petr KOTÁB et al. *Finanční právo*. 6. uprav. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 95

⁸ PLÍVA, Stanislav, Štefan ELEK, Petr LIŠKA et al. *Bankovní obchody*. Vyd. 1. Praha: ASPI-Wolters Kluwer, 2009, s. 80

Obchodní zákoník nám legální definici úvěru pro tento zákon neposkytuje. Z dikce ust. § 497 obch. zák. však lze dovodit, že úvěrem ve smyslu smlouvy o úvěru se rozumí poskytnutí peněžních prostředků druhé osobě, které je druhá osoba povinna vrátit a zaplatit úroky.

2. Základní zásady poskytování úvěru

V rámci praxe při poskytování úvěrů se ustálilo několik zásad, na jejichž podkladu se smlouva o úvěru konstruuje. Jedná se o zásadu smluvnosti, účelovosti, přímosti, termínovanosti, úročitelnosti, zajištěnosti a návratnosti. Vzhledem ke skutečnosti, že z ustanovení, které upravují smlouvu o úvěru v obchodním zákoníku je kogentní pouze ustanovení § 497, je zřejmé, že při sjednávání smlouvy o úvěru se nelze odchýlit od zásady termínovanosti, úročitelnosti a návratnosti. Přestože kogentní ustanovení § 497 vyžaduje aplikaci pouze těchto tří zásad k naplnění základních znaků smlouvy o úvěru, v rámci ustálené praxe je obvyklé, že poskytovatelé úvěrů dodržují více těchto zásad, což napomáhá k lepšímu zajištění výnosů z poskytnutých úvěrů a k minimalizaci rizik, která jsou s poskytováním úvěrů spojena.

2.1. Zásada smluvnosti

Tato zásada pojednává o vzniku smlouvy o úvěru jakožto konsenzuálního synalagmatického obchodního závazkového vztahu. Smlouva o úvěru je uzavřena v okamžiku akceptace oferty mezi dlužníkem a věřitelem. Obchodní zákoník nespécifikuje formu, jakou musí mít toto souhlasné jednání dlužníka a věřitele. Z toho vyplývá, že smlouvu o úvěru nemusí mít nutně pouze písemnou formu. Může být uzavřena i ústně či konkludentně. Vzhledem syntagmatickému charakteru tohoto obchodního závazkového vztahu a jeho povaze je smlouva o úvěru nejčastěji uzavírána v písemné formě.

Smlouva o úvěru musí obsahovat podstatné části:

- a) Označení stran
- b) Výše úvěru
- c) Závazek věřitele poskytnout určené peněžní prostředky
- d) Závazek dlužníka poskytnuté peněžní prostředky vrátit a zaplatit úroky

Tyto podstatné části smlouvy o úvěru vyplývají z § 497 ObchZ.

Smlouva o úvěru dále obvykle obsahuje části nepodstatné či nahodilé, mezi které můžeme řadit například tyto:

- a) Způsob zajištění
- b) Splátkový kalendář
- c) Účel použití peněžních prostředků
- d) Způsob a časový plán čerpání prostředků
- e) Odkaz na úvěrové podmínky banky

Obsah smlouvy o úvěru může být dosti specifický, s ohledem na účel úvěru či velikost úvěrované částky. Proto je třeba vnímat výčet nahodilých částí pouze jako demonstrativní. Ve své práci se budu věnovat podrobnějšímu rozboru podstatných částí a několika nejdůležitějším nepodstatným částem smlouvy o úvěru.

2.2. Zásada účelovosti

Účel, ke kterému je dlužník oprávněn peněžní prostředky získané od věřitele použít, není zákonem nikterak omezen.⁹ Tato situace je obvykle prováděna čerpáním úvěru v hotovosti nebo paušálním převodem výnosu úvěru na dlužníkem určený účet. Stanoveným účelem úvěru také není, pokud smlouva jen obecně hovoří o typu úvěru, jako je označení úvěrů

---

⁹ LOCHMANOVÁ, Ludmila. Smlouva o úvěru. In ŠTENGLOVÁ, Ivana (ed.). *Pocta Miloši Tomsovi k 80. narozeninám*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006, s. 226.

provozních, investičních apod.¹⁰ Jestliže smlouva o úvěru stanoví, že peněžní prostředky lze použít jen k určitému účelu, může věřitel omezit dlužníka jen na plnění závazků dlužníka převzatých v souvislosti s tímto plněním.¹¹ Vedle možnosti po poskytnutí úvěru od smlouvy o úvěru odstoupit pro nedodržení účelu čerpání úvěru ve smyslu § 507, může věřitel již při poskytování úvěrových prostředků a tedy již v době čerpání úvěru odmítnout tyto prostředky uvolnit, pokud již v této době je zřejmé, že dlužník hodlá je použít jinak, než to odpovídá smluvenému účelu, nehodlá-li použít úvěr právě na plnění těch svých závazků, které byly v souladu s účelem úvěru dlužníkem přijaty. I kdyby věřitel vědomě či nevědomě připustil, že úvěr je čerpán v rozporu s dohodnutým účelem, nemění to nic na jeho oprávnění i později od smlouvy odstoupit, jestliže následně tuto skutečnost zjistí. Samozřejmě tím neztrácí právo na splacení poskytnutého úvěru.

2.3. Zásada přímosti

Zásada přímosti je úzce spojena se zásadou účelovosti. Zásada přímosti znamená, že klient by měl poskytnutý úvěr použít pro své vlastní potřeby. Pokud takové použití nevyplývá z ustanovení úvěrové smlouvy ani z účelu, k němuž lze úvěr použít, zásada přímosti se neuplatní a klient může poskytnuté peněžní prostředky podle svého uvážení použít i k uspokojení potřeb jiné osoby.¹²

2.4. Zásada termínovanosti

Termínovanost úvěru můžeme vnímat ve dvou rovinách.

První rovinu termínovanosti lze vnímat ve vztahu k čerpání peněžních prostředků, kdy je dlužník oprávněn uplatnit nárok na poskytnutí peněžních prostředků ve lhůtě stanovené ve

---

¹⁰ KOBLIHA, Ivan, Jan KALFUS, Zdeněk KOVAŘÍK et al. *Obchodní zákoník: úplný text zákona s komentářem: podle stavu k 1. 4. 2006*. Praha: Linde, 2006, s. 1240

¹¹ Srov. LOCHMANOVÁ, Ludmila. Smlouva o úvěru. In ŠTENGLOVÁ, Ivana (ed.). *Pocta Miloši Tomsovi k 80. narozeninám*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006, s. 223.

¹² PLÍVA, Stanislav, Štefan ELEK, Petr LIŠKA et al. *Bankovní obchody*. Vyd. 1. Praha: ASPI-Wolters Kluwer, 2009, s. 80.

smlouvě, resp. po uzavření smlouvy. Není-li tato lhůta stanovena, může dlužník tento nárok uplatnit, dokud poskytnutí úvěru některá strana nevypoví. Povinnost věřitele poskytnout peněžní prostředky je tedy podmíněna žádostí dlužníka. Neposkytne-li je věřitel včas, nastává u něho prodlení s plněním peněžitého závazku.¹³

Druhou rovinu termínovanosti můžeme spatřit ve vztahu ke splácení peněžních prostředků. Dlužník je povinen vrátit poskytnuté peněžní prostředky ve sjednané lhůtě, to se týká jak celkové částky, tak jejich jednotlivých splátek.¹⁴ Termíny splátek se mnohdy odvíjejí od charakteru a výše úvěru, kvality zajištění celkové doby splatnosti atd.¹⁵

2.5. Zásada úročitelnosti

Úročitelnost je pojmovým znakem úvěru ve smyslu právním,¹⁶ pokud by tedy úrok nebyl ve smlouvě sjednán, nejednalo by se o smlouvu o úvěru, ale o smlouvu o půjčce či smlouvu inominátní. Úrok můžeme chápat jako cenu úvěru. Úroveň úrokových sazeb je jedním z faktorů, které ovlivňují rozhodování klienta při výběru peněžního ústavu.

Není-li výše úroků sjednána, platí je dlužník v nejvyšší přípustné míře stanovené zákonem nebo na základě zákona. Nejsou-li úroky stanoveny, je dlužník povinen platit obvyklé úroky požadované za úvěry, které poskytují banky v místě sídla dlužníka v době uzavření smlouvy.¹⁷ Úrok, jež by byl stanoven v nepřiměřené výši, by se dostal do kolize s ust. § 265 ObchZ, podle něhož výkon práva, který je v rozporu se zásadou poctivého obchodního styku nepožívá právní ochrany. Judikatura Nejvyššího soudu České Republiky nám poskytuje podpůrné výkladové stanovisko, když ve judikátu 5 Tdo 1282/2004 trestněprávní kolegium Nejvyššího soudu stanovilo, že hrubý nepoměr mezi vzájemnými plněními pachatele a poškozeného ve smyslu § 253 TrestZ, na jehož hranici Nejvyšší soud vidí také předěl mezi

---

¹³ Srov. LOCHMANOVÁ, Ludmila. Smlouva o úvěru. In ŠTENGLOVÁ, Ivana (ed.). *Pocta Miloši Tomsovi k 80. narozeninám*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006, s. 226.

¹⁴ MAREK, Karel. *Smluvní obchodní právo, kontrakty*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 74

¹⁵ LOCHMANOVÁ, Ludmila. Smlouva o úvěru. In ŠTENGLOVÁ, Ivana (ed.). *Pocta Miloši Tomsovi k 80. narozeninám*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006, s. 234

¹⁶ PLÍVA, Stanislav, Štefan ELEK, Petr LIŠKA et al. *Bankovní obchody*. Vyd. 1. Praha: ASPI-Wolters Kluwer, 2009, s. 81

¹⁷ MAREK, Karel. *Smluvní obchodní právo, kontrakty*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 78

standardní podnikatelskou činností v souladu s právním řádem a lichvou, je poskytnutí peněz s úrokem obsahujícím 70% a více za rok. Takovou výši úroku tedy nejvyšší soud hodnotí jako zakládající takový hrubý nepoměr.

2.6. Zásada zajištěnosti

Věřitel zpravidla pečuje o to, aby byl úvěr co nejlépe zajištěn a tím realizuje zásadu zajištěnosti úvěru. Smyslem zajištění úvěru je zajistit návratnost úvěru a tím zabránit situaci, kdy dlužník nebude schopen půjčené peněžní prostředky vrátit. Právní řád České republiky umožňuje mnoho forem zajištění a to jak prostřednictvím ustanovení obchodního i občanského zákoníku (např. zástava, ručení, bankovní záruka apod.). Banky nezajištěné úvěry (in bianco) téměř neposkytují. Pokud se už k poskytnutí nezajištěného úvěru uvolí, jedná se o dlouhodobě známé klienty s výborným ratingem, přičemž tyto úvěry bývají typické svou nízkou výší a krátkou dobou splatnosti. Pravidlem, které odpovídá v bankovníctví běžně respektované zásadě co nejmenšího rizika, je poskytnutí úvěru proti jistotám. Ty jsou v praxi běžně kumulovány (např. zajištěním ručitelem a poskytnutím zástavy).¹⁸

Cena zajištění se stanovuje v závislosti na typu zajištění buď soudním znalcem (zejména u nemovitostí, které jsou předmětem zástavní smlouvy), nebo pracovníkem banky (podle vnitřního předpisu banky) popř. se cena zajištění rovná účetní hodnotě předmětu zajištění (např. zásoby, které jsou předmětem smlouvy o zajišťovacím převodu vlastnického práva)¹⁹. Od ceny zajištění je třeba odlišovat jistící hodnotu, což je cena zajištění snižená o určitý koeficient, který zohledňuje míru možného snížení ceny v případě realizace zajišťovacího prostředku bankou, jestliže klient svůj závazek nesplní.²⁰

---

¹⁸ BEJČEK, Josef, Karel ELIÁŠ a Přemysl RABAN. *Kurs obchodního práva: obchodní závazky*. 5. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 450

¹⁹ MAREK, Karel. *Smluvní obchodní právo, kontrakty*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 75

²⁰ PLÍVA, Stanislav, Štefan ELEK, Petr LIŠKA et al. *Bankovní obchody*. Vyd. 1. Praha: ASPI-Wolters Kluwer, 2009, s. 81

Pokud během trvání smlouvy o úvěru zanikne nebo se zhorší zajištění závazku, má dlužník povinnost doplnit zajištění zpět na stanovený rozsah. Jestliže dlužník neprovede v přiměřené lhůtě doplnění rozsahu zajištění na stanovený rozsah, má věřitel nárok na odstoupení od smlouvy o úvěru a na vrácení dlužné částky včetně úroků. Tento postup vyplývá z § 506 ObchZ, který je speciálním ustanovením k § 351 odst. 2 ObchZ.²¹

2.7. Zásada návratnosti

Návratnost je jedním z pojmových znaků úvěru v právním smyslu. Dlužník je povinen vrátit poskytnuté peněžní prostředky před dobou stanovenou ve smlouvě. Pokud taková lhůta není sjednána, je dlužník povinen peněžní prostředky vrátit do jednoho měsíce od okamžiku, kdy byl o jejich vrácení věřitelem požádán. Dlužník je povinen vrátit poskytnuté peněžní prostředky před dobou stanovenou ve smlouvě. Úrok je povinen zaplatit za dobu od poskytnutí do vrácení peněžních prostředků.

Předčasné vrácení peněžních prostředků lze smlouvou zcela vyloučit, popřípadě je sankcionovat sazbou diferencovanou dle konkrétní lhůty před koncem platnosti úrokové sazby. Poplatek může být účtován za mimořádnou částečnou nebo úplnou splátku úvěru.²²

---

²¹ Srov. LOCHMANOVÁ, Ludmila. Smlouva o úvěru. In ŠTENGLOVÁ, Ivana (ed.). *Pocta Miloši Tomsovi k 80. narozeninám*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006, s. 235-236.

²² LOCHMANOVÁ, Ludmila. Smlouva o úvěru. In ŠTENGLOVÁ, Ivana (ed.). *Pocta Miloši Tomsovi k 80. narozeninám*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006, s. 236.

3. Vznik a vývoj úvěru

Samotná historie úvěru sahá svou podstatou až do období starověkého Říma. Obligaci, kterou římané používali pro zapůjčení genericky určených věcí řadili mezi kontrakty reálné a nazývali ji *mutuum* – zápůjčka. Věřitel s cílem poskytnout druhému úvěr převede do vlastnictví dlužníkovy určité množství věcí zastupitelných a dlužníka si tak zaváže, aby mu po nějakém čase totéž množství věcí téhož druhu vrátil.²³ Úroky - *usurae* nebyly součástí obligace hlavní (*mutuum*), avšak měly k hlavní obligaci akcesorickou povahu, to znamená, že úroková obligace nemohla bez hlavní obligace ani vzniknout, ani trvat a že zaniká nejpozději se zánikem obligace hlavní. Výše úroků ve starověkém Římě byla v průběhu času proměnlivá. Někdy zákon zakazoval pobírání úroků vůbec (*Lex Genucia* z roku 342 př. Kr.) od konce republiky po celou dobu císařství se však povolovaly, justiniánské právo pro některé pohledávky připouštělo úrokovou sazbu zvýšenou, 8% při pohledávkách obchodníků a 12% při námořním pojištění. Zakázaný byl *anatocismus*, kdy suma výše úroků dosáhla výše hlavního dluhu.

Středověké vnímání úvěru bylo ovlivněno křesťanskou ideologií, zejména učením Tomáše Akvinského, vycházející z biblického výroku: „*Mutuum date nihil inde sperantes.*“ (dávejte zápůjčku, aniž byste z toho očekávali jakýkoliv prospěch). Toto omezení poskytování půjček bylo ve středověku dodržováno. Nevztahovalo se však na nekřesťanskou komunitu, která byla reprezentována především židy, kterým panovníci půjčování peněz povolovali a sami si dokonce od nich peníze půjčovali.

Vzhledem k existenci naturálního hospodářství a jeho malé spotřeby se na území Země Koruny České půjčka příliš nerozvinula. Souviselo to také se skutečností, že půjčování peněz stejně jako lichva bylo u nás postihováno trestem smrti. Zákaz úročení zápůjček však nevymazal reálnou poptávku společnosti po půjčkách. Bez řádného úroku nemají věřitelé žádnou motivaci k poskytování půjček, a proto byly v tomto období našich dějin

---

²³ URFUS, Valentin, Michal SKŘEJPEK a Jaromír KINCL. *Římské právo*. 2. dopl. a přeprac. vyd., 1. v nakl. Beck. Praha: Beck, 1995, s. 245

uplatňovány instituty, které sice formálně půjčkou nebyly, nicméně dosahovaly jejího účelu za úplatu nakládat cizím kapitálem. Jednou z možností a vývojově starší byly věčné platy (nazývané také jako holé či komorní) neboli renta. Tento plat či renta byly zřizovány na cizí nemovitosti ve prospěch vlastníka s tím, že bude na nemovitosti váznout jako reálné břemeno. Renta byla zpočátku časově neomezená, což vedlo k nadměrnému zatížení vlastníka, později byla omezena na několik generací. Během časového období trvání renty byla splacena hodnota nemovitosti a nadbytek plnil funkci úroku. Tento institut plnicí účel úvěru byl zrušen husitským hnutím v 15. století, protože se díky své převoditelnosti často stával předmětem spekulativních obchodů. Reálná potřeba úvěru ve společnosti vedla k jeho uzákonění. Zákonem byla také upravena úroková míra a to nejprve v roce 1484 ve výši 10%. Následně byla postupným vývojem snížena na 6%, tuto výši úrokových sazeb přejalo Obnovené zřízení zemské. Lichva byla stále trestná, změnila se však její skutková podstata. Dále za ni bylo považováno vymáhání vyšších než zákonem stanovených úroků včetně tzn. partytů, tedy půjčování neúměrně nadhodnocených věcí.²⁴

Podstatnější rozvoj úvěru na našem území nastává až s rozmachem zbožní výroby, hlavně v 19. století. Na území pozdějšího Československa byli soukromí bankéři vystřídání prvními peněžními ústavami, budujícími se zvláště na institutu hypotekárního úvěru. Základem existence těchto institucí byla myšlenka zabezpečit možnost použití přebytku z úrodných let v obdobích méně finančně výhodných. Přímým navázáním na feudální praktiky vesnického úvěrnictví byla právní úprava správy tzv. sirotčích peněz v právních předpisech č. 205/1848 r.z. nebo 123/1858 r.z. upravující podmínky za kterých bylo možné movitý majetek sirotků investovat do úvěrů, což bylo ve vesnických poměrech, kde byl sirotčí majetek rezervoárem drobného úvěru, celkem běžné. Na území Čech způsobily zájmy zvýšeného podnikání v oblasti obligačního práva uvolnění starších omezení úvěru, které vycházely z ustanovení proti lichvě. Zákon č. 62/1868 r.z. zrušil úrokové míry a pokuty při půjčkách. Jestliže úrok nebyl určený, předepsal ho zákon ve výši 6% a dokonce zákon č. 77/1885 r.z. snížil úrokovou míru na 5%.

---

²⁴ MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 4., přeprac. vyd., (v nakl. Leges vyd. první). Praha: Leges, 2010, s. 133-134

Půjčování peněz za úrok upravoval také Všeobecný zákoník občanský z roku 1811, který byl na českém území v platnosti až do roku 1950. K návratnému poskytování peněz používal institut zápůjčky. Ta byla upravena v § 983 a měla formu reálného kontraktu. Při zapůjčení peněz podle § 983 bylo možné si sjednat úroky podle § 993, pokud nárok nevyplýval z jiných právních předpisů. Vedle této zápůjčky bylo možné podle Všeobecného zákoníku občanského uzavřít dohodu o budoucí půjčce či inominátní smlouvu o otevření úvěru, ze které příslušela dlužníkovi, k jejímuž čerpání došlo až v budoucnosti na žádost dlužníka.

Aktivity v oblasti úvěrování se na přelomu 19. a 20. století soustředily hlavně na začátky zemědělské úvěrové svépomoci v podobě základních reiffesernových záložen, které se ovšem, pro nedostatek volných zdrojů, rozvíjely velmi pomalu.

Úvěr na našem území sehrál významnou roli hlavně po vzniku samostatného Československa, zvláště pak na Slovensku v období pozemkové reformy, když hlavně ve 20. letech, nabyvatelé půdy, chudí bezzemci, potřebovali prostředky na zaplacení přídělové ceny za půdu. Úvěr umožnil kapitálově nejslabším vrstvám pracujícím na půdě, získat pozemky. Úvěrový zákon umožňoval poskytnout dlouhodobé úvěry veřejným peněžním ústavům.

V čase fungování tržní ekonomiky až do začátku období s centrálně řízenou ekonomikou od konce 40. let minulého století byl úvěr využíván institutem pro rozvoj podnikání ve všech odvětvích, ale i na spotřební účely občanů.

Diametrálně odlišná kapitola nastala přechodem na centrálně řízenou politiku. Krátkodobé a dlouhodobé úvěrové operace se uskutečňovaly na základě finančních a úvěrových plánů, které byly součástí národohospodářského plánu. Funkce úvěru byla rozdělovací a kontrolní a stát je používal k řízení národního hospodářství. Úvěrové fondy byly tvořeny z volných prostředků podniků a organizací, úspor obyvatelstva a prostředky státního rozpočtu. Při úvěrování musela banka jako úvěrová instituce postupovat tak, aby zároveň napomáhala uplatňovat měnovou stabilitu. Proto byl úvěrový plán od roku 1970 součástí měnového plánu.

V období centrálně řízené ekonomiky neexistovala centrální úprava úvěru a úvěrování. Rámcovou úpravu bankovního úvěru obsahoval hospodářský zákoník. Právní úprava úvěrové smlouvy byla přenechána sekundárním či terciálním právním předpisům.

Liberalizaci úvěrování způsobila až změna státního režimu a navazující změny právního řádu po roce 1989. Dne 1. ledna 1993 nabyl účinnosti obchodní zákoník, který tímto derogoval hospodářský zákoník. V obchodním zákoníku je smlouva o úvěru upravena v § 497 – 507 ObchZ. V době zadání a vypracování této práce je stále účinný obchodní zákoník. V právním řádu České Republiky se s největší pravděpodobností schyluje k rektifikaci občanského práva vydáním nového občanského zákoníku, který je již v této chvíli platný a nabytí jeho účinnosti je pravděpodobné nikoliv však, vzhledem k vývoji politické situace, zcela jisté. Nový občanský zákoník upravuje smlouvu o úvěru v § 2395 až 2400 NOZ.

4. Nový občanský zákoník – obecné pojednání

Vyhlášením nového občanského zákoníku²⁵, zákona o obchodních korporacích²⁶ a nového zákona o mezinárodním právu soukromém²⁷ ve Sbírce zákonů 22. března 2012 byla završena etapa více než 12-ti let prací autorského týmu pod vedením prof. Karla Eliáše a rektifikační komise ministerstva spravedlnosti na projektu rekodifikace soukromého práva.

Ministerstvo spravedlnosti ČR vytvořením nového občanského zákoníku a doprovodných zákonů reaguje na potřebu změny v soukromém právu. Občanský zákoník účinný v době vzniku této diplomové práce vychází z poměrů 60. let a tehdejšího pohledu na soukromé právo. To zapříčinilo jeden z největších nedostatků tohoto zákoníku – roztržitost úpravy soukromoprávních vztahů v několika různých právních předpisech. Člověk proto při řešení své záležitosti musí sledovat nejen občanský zákoník, ale také obchodní zákoník, zákon o rodině a další předpisy.²⁸

Nový občanský zákoník sleduje celkový příklon k evropským kontinentálním konvencím. Politická restituce ideje dualismu práva soukromého a veřejného, z níž vychází rovněž náš ústavní pořádek, jakož i obecné přijetí ideje soukromého práva v duchu evropských právních tradic novodobou českou doktrínou, vyžadují důsledný obrat směrem od marxistickoleninské koncepce právního systému a jeho funkcí.²⁹

Jako základní ideový zdroj pojal nový občanský zákoník vládní návrh občanského zákoníku bývalého Československa z r. 1937, který nebyl jako zákon nikdy přijat kvůli událostem následujícím po mnichovské dohodě. Z koncepčního hlediska má význam, že tento vládní návrh sledoval modernizační revizi rakouského všeobecného zákoníku občanského (ABGB) z r. 1811 v jeho konfrontaci s novějšími občanskými zákoníky, zejména německým a švýcarským. Se zřetelem k tomu je třeba zdůraznit, že se jednalo o návrh myšlenkově

---

²⁵ Zákon č. 89/2012 Sb.

²⁶ Zákon č. 90/2012 Sb.

²⁷ Zákon č. 91/2012 Sb.

²⁸ <http://obcanskyzakonik.justice.cz/o-novem-obcanskem-zakoniku/>

²⁹ ELIÁŠ, Karel et al. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2012, s. 49

soudržný, s jasným filosofickým zázemím převzatým z rakouského zákoníku, koncepčně navazující na tradice středoevropského právního myšlení.

Je logické, že návrh občanského zákoníku připravený před sedmdesáti lety nemůže být plně inspirujícím legislativním materiálem pro současnost, neboť v mnohém zastaral. Naopak, musel být podroben podstatné obsahové revizi.

Nový občanský zákoník vychází z ideje, že funkční určení soukromého práva je sloužit člověku jako prostředek k prosazování jeho svobody. Účelem občanského kodexu je podle tvůrců nového občanského zákoníku umožnit i garantovat svobodné utváření soukromého života a ponechat tedy co nejširší prostor svobodné iniciativě jednotlivce. Proto také nový občanský zákoník klade zásadní důraz na hledisko autonomie vůle promítnutou do obecného ustanovení § 1 odst. 2. Kogentní ustanovení jsou tedy určeny abstraktně, nikoliv kazuisticky. Zákonný zákaz, který zmíněný v tomto obecném ustanovení je v jednotlivých ustanoveních formulován buď výslovně slovy „zakazuje se“, nebo výslovným ustanovením důsledku odklonu od kogentního ustanovení poukazem, že se k závadnému ujednání nepřihlíží. Druhým limitem autonomie vůle a tedy možnosti odklonu od jednotlivých ustanovení je veřejný pořádek. S kategorií veřejného pořádku pracují občanské zákoníky Francie, Španělska, Švýcarska, Québecu a mnohé další.³⁰

Z hlediska systematiky je nový občanský zákoník tematicky rozdělen do pěti částí – Obecná část, Rodinné právo, Absolutní majetková práva, Relativní majetková práva a Ustanovení společná, přechodná a závěrečná.

---

³⁰ ELIÁŠ, Karel et al. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2012, s. 61-62

5. Prameny právní úpravy smlouvy o úvěru

Právní úprava smlouvy o úvěru je obsažena v § 497 až 507 ObchZ. V § 497 najdeme základní vymezení tohoto obchodněprávního smluvního vztahu. V následujících ustanoveních, tedy ust. § 498 až 507 najdeme konkretizaci jednotlivých práv a povinností smluvních stran. Právní úprava smlouvy o úvěru je v obchodním zákoníku převážně dispozitivní. Kogentní jsou pouze ust. § 497 a 499. Zbylá ustanovení se tedy uplatní pouze tehdy, pokud se smluvní strany ve smlouvě nedohodly jinak.

Úvěrová smlouva ve smyslu celkové koncepce obchodního zákoníku patří mezi absolutní obchodní závazkové vztahy, bez ohledu na postavení smluvních stran a bez ohledu na to, zda jde o úvěr na podnikatelské účely nebo o spotřební úvěr, smlouva bude vždy patřit pod obchodní zákoník.³¹ V tom smyslu je potřebné smlouvu o úvěru chápat nejen jako poskytnutí peněz, ale i jako rezervování prostředků v dohodnutém objemu. Zákon také počítá s odměnou za rezervování prostředků, ovšem pouze za předpokladu, že poskytování úvěru je předmětem podnikání věřitele. Pokud by poskytování úvěrů nebylo předmětem podnikání věřitele, musela by být tato část závazku bezplatná.

Podle § 497 ObchZ vzniká tedy jednak závazek připravit a rezervovat prostředky a jednak na základě požádání dlužníka vznikne závazek poskytnout požadovanou sumu. Požádání nemusí být písemné, pokud strany takovou formu nesjednaly.

Jelikož je smlouva o úvěru obchodněprávní závazkový vztah, uplatní se na ni také ustanovení § 261 až 408 ObchZ, která pojednávají obecně o obchodních závazkových vztazích. Úprava smlouvy o úvěru v ust. § 497 a násl. ObchZ má k obecným ustanovením o obchodních závazkových vztazích povahu speciality, proto se obecná ustanovení týkající se obchodních závazkových vztahů budou aplikovat pouze tehdy, pokud ustanovení smlouvy o úvěru nestanoví pro danou situaci úpravu odlišnou. K problematice smlouvy o úvěru se vztahuje také § 711 ObchZ, který upravuje sjednání kontokorentního úvěru na běžném účtu.

---

³¹ Grůň, Finanční právo a jeho instituty 2. akt. a dopl. vydání, vydalo právnické a ekonomické knihkupectví Bohumily Hořínkové a Jana Tuláčka v roce 2006, s. 289

Ani obchodní zákoník však sám o sobě není *lex generalis*. Tudíž je nutno poznamenat, že i na závazkový právní vztah vyplývající ze smlouvy o úvěru se mohou podle § 1 odst. 2 ObchZ vztahovat předpisy občanského práva, v případech, kdy obchodní zákoník nemá svou vlastní úpravu. V této souvislosti mluvíme o ustanoveních občanského zákoníku týkajících se právních úkonů, spotřebitelských smluv, ale také obecných ustanoveních o závazcích.

Další z právních předpisů, který modifikuje smlouvu o úvěru, pokud se jedná o úvěr spotřebitelský, je zákon o spotřebitelském úvěru. Zákon o spotřebitelském úvěru, který provádí transpozici směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/48/ES, nabytím účinnosti derogoval zákon o sjednávání a některých podmínkách spotřebitelského úvěru. Účelem této směrnice je kromě ochrany spotřebitele i ochrana hospodářské soutěže. Stanovením jednotných podmínek má dojít na celém společném trhu Evropské unie ke zrovnoprávnění finančních institucí jako soutěžitelů v tomto sektoru³²

Specifickou formu úvěrování tvoří veřejná podpora. Formy veřejné podpory poskytované z veřejných prostředků nemůže odporovat přijatým mezinárodním závazkům. V zásadě je poskytování veřejné podpory zakázáno, jelikož základním principem fungování jednotného trhu Evropské unie je veřejná podpora jakéhokoliv státu hodnocena jako narušující soutěž a konkurenční prostředí. Za slučitelnou je považována veřejná podpora napomáhající realizaci některých cílů Evropské unie, pokud její pozitivní přínosy převýší negativní dopad na tržní prostředí.³³ Veřejná podpora je upravena ve Smlouvě o fungování evropské unie (čl. 107 SFEU) a původně nařízením Rady (ES) č. 659/1999 ze dne 22. března 1999.³⁴

Nový občanský zákoník upravuje úvěr v části čtvrté – Relativní majetková práva, hlavně druhé – Závazky z právních jednání, oddílu sedmém - Úvěr. Jedná se o § 2395 – 2400 NOZ. Vzhledem k aplikaci autonomie vůle, jakožto základní zásadě pro nový občanský zákoník, je úvěr upraven stručněji. Úprava obsahuje zhruba dvakrát méně legislativního textu. Jak

---

³² TICHÝ, Luboš, Rainer ARNOLD, Jiří ZEMÁNEK et al. *Evropské právo*. 4. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 602

³³ Srov. BAKEŠ, Milan, Marie KARFÍKOVÁ, Petr KOTÁB et al. *Finanční právo*. 6. uprav. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 325

³⁴ Srov. BAKEŠ, Milan, Marie KARFÍKOVÁ, Petr KOTÁB et al. *Finanční právo*. 6. uprav. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 325-326

přiznává sama důvodová zpráva, návrh ustanovení o smlouvě o úvěru je s drobnými úpravami převzat z platného obchodního zákoníku³⁵ Lze však nalézt několik odlišností, kterým se budu v rámci jednotlivých kapitol věnovat. Smlouva o úvěru podle nového občanského zákoníku je nadále úpravou speciální, tudíž pokud si strany nesjednají samy jinak a speciální úprava smlouvy o úvěru nebude upravovat vztah smluvních stran v dané situaci, budou se na tuto smlouvu aplikovat všeobecná ustanovení o závazkových vztazích obsažená v § 1721 – 2054 NOZ.

5.1. Povaha smlouvy o úvěru

Smlouva o úvěru se v souladu s kogentním ustanovením § 261 odst. 3 ObchZ, řadí mezi absolutní obchodní závazkové vztahy. Absolutní obchodní závazkový vztah se vyznačuje tím, že se řídí obchodním zákoníkem, bez ohledu na povahu jeho účastníků (zda se jedná o podnikatele, ať už jednající v rámci své podnikatelské činnosti nebo nikoliv, či nepodnikatele).

Odborná literatura již začíná od názvu absolutní obchodní závazkový vztah upouštět. V rámci novelizací byly stanoveny specifické meze působnosti obchodního zákoníku pro závazkové vztahy, tyto omezení dále upravuje a zpřesňuje § 262 odst. 4³⁶. Toto ustanovení obchodního zákoníku určuje, že pokud jednou ze stran obchodního závazkového vztahu je nepodnikatel, použije se ustanovení občanského zákoníku nebo zvláštních právních předpisů o spotřebitelských smlouvách, adhezních smlouvách, zneužívajících klauzulích a jiná ustanovení směřující k ochraně spotřebitele vždy, je-li to ve prospěch smluvní strany, která není podnikatelem. Tímto se dostáváme do zvláštní situace, kdy pro smluvní strany platí v určitém rozsahu různý právní režim. Pro podnikatele platí v plném rozsahu úprava obchodního zákoníku a pro stranu, která není podnikatelem, sice rovněž úprava obchodního zákoníku, ale s odchylkou, že v rozsahu uvedeném v tomto ustanovení, a pokud je to v její

---

³⁵ ELIÁŠ, Karel et al. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2012, s. 895

³⁶ ŠTENGLOVÁ, Ivana, Stanislav PLÍVA, Miloš TOMSA et al. *Obchodní zákoník: komentář*. 13. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 902

prospěch, platí, namísto úpravy podle obchodního zákoníku, příslušná ustanovení občanského zákoníku a zvláštních předpisů k ochraně spotřebitele. Odborná literatura proto na tento vývoj reaguje novým názvoslovím obchodních závazkových vztahů podle § 261 odst. 3, kdy tyto vztahy označuje za typové či nominální. Těmito názvy se snaží literatura přiléhavě vystihnout skutečnost, že tyto vztahy a smlouvy jsou upraveny jen jako typ pod určitým názvem v obchodním zákoníku a že může jít o „obchody“ z velké části jen podle názvu smluvního typu, ale přitom obsah závazku může být výrazně modifikován jiným právním předpisem než obchodním zákoníkem.

Interpretační problém ustanovení § 262 odst. 4 je nepřesností ve stanovení okruhu osob a subjektů, na které se vztahuje. Můžeme si zde povšimnout, že zákonodárce zde mluví o „smluvní straně, která není podnikatelem“ a spotřebiteli. Jelikož používání synonym je legislativními pravidly zakázáno, lze z textu tohoto ustanovení jednoznačně vyrozumět, že smluvní strana, která není podnikatelem, je pojmem širším než pojem „smluvní strana, která není podnikatelem“. Do důsledku vzato by se tudíž toto „změkčující“ ustanovení muselo vztahovat i na stát a jeho organizační složky, které jsou však informačně a personálně poměrně silně vybavené, což je v porovnání právního povědomí např. drobného podnikatele dosti kontroverzní. Osobně se domnívám, že by zde mělo být argumentováno účelem zákona jako celku, který v § 261 odst. 2 ObchZ stanovuje, aby se právě na tyto osoby při zajišťování veřejných služeb hledělo jako na podnikatele.³⁷

Obchodní zákoník nestanovuje pro smlouvu o úvěru obligatorní písemnou formu. Ačkoliv v praxi, kdy věřitelem smlouvy o úvěru jsou zejména banky, se případy ústního ujednání smlouvy o úvěru prakticky nevyskytují. I zde je nutno zohlednit obecné ustanovení obchodního zákoníku pro obchodní závazkové vztahy § 272 ObchZ, které přikazuje obligatorní písemnou formu smlouvy v případě, kdy alespoň jedna smluvní strana při jednání o uzavření smlouvy projeví vůli, aby smlouva byla uzavřena v písemné formě.

Jak již bylo v této diplomové práci zmíněno, ustanovení §497 - 506 ObchZ upravující smlouvu o úvěru jsou převážně dispozitivní, čímž je reprezentována zásada smluvní volnosti

---

³⁷ BEJČEK, Josef, Karel ELIÁŠ a Přemysl RABAN. *Kurs obchodního práva: obchodní závazky*. 5. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 29-30

v obchodním zákoníku. Podle § 263 ObchZ se strany nemohou odchýlit od základních ustanovení, čímž je myšleno ust. § 497, a od § 499, což je zmíněno explicitně v taxativním výčtu, kterým obchodní zákoník vyjmenovává kogentní ustanovení ve svém obsahu.

Důležitým znakem smlouvy o úvěru je také konsenzuálnost, kterou lze vyvodit ze základního ustanovení § 497 smlouvy o úvěru. Z formulace tohoto ustanovení plyne, že pro její vznik postačuje dohoda alespoň o uvedených náležitostech a nevyžaduje se, aby k poskytnutí peněžních prostředků skutečně došlo.³⁸

5.2. Povaha smlouvy o úvěru v novém občanském zákoníku

Nový občanský zákoník zachovává úvěru konsenzuální charakter. Komplexnost úpravy závazků způsobuje, že již nadále není potřeba rozlišovat, kterým ze soukromoprávních kodexů se bude smlouva řídit. Obligatorní písemná forma pro smlouvu o úvěru není novým občanským zákoníkem předepsaná, což vyplývá již z ustanovení obecné části návrhu o právních jednáních, podle nichž se každý může k právnímu jednání zvolit libovolnou formu, ledaže je v této svobodě omezen zákonem nebo ujednáním s druhou stranou.³⁹

V případě, že jedna ze stran projeví vůli, aby byla smlouva o úvěru uzavřena v písemné formě, má se za to, že nechce být smlouvou vázána, pokud tato forma dodržena nebude. Toto vyplývá z všeobecných ustanovení o závazcích, konkrétně z § 1758 NOZ.

---

³⁸ ŠTENGLOVÁ, Ivana, Stanislav PLÍVA, Miloš TOMSA et al. *Obchodní zákoník: komentář*. 13. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 905

³⁹ Důvodová zpráva k novému občanskému zákoníku k § 1757

6. Zamyšlení nad koncepcí úvěru jako závazkového vztahu

Vzhledem k právní situaci v České Republice a před samotnou komparací úpravy, která je momentálně platná a účinná s úpravou, která účinnosti teprve nabude, zřejmě k 1. 1. 2014, bych chtěl obecně pojednat o koncepci jakou má úvěr v českém právu a podrobit ji srovnání s různými zahraničními úpravami institutu smlouvy o úvěru.⁴⁰

Ačkoliv to z pohledu na právní úpravu úvěru v českém právním řádu, ať už v hospodářském zákoníku, obchodním zákoníku či v novém občanském zákoníku, nemusí být patrné, úvěr není všude koncipován jako zvláštní smluvní typ.

Francouzské právo k němu přistupuje jako k půjčce peněz (pret de consommation, čl. 1892 Code civil) s tím, že smlouva uzavřená mezi bankou a klientem v písemné formě je pouze slibem uzavření budoucí smlouvy, a smlouva o půjčce v souladu s její reálnou povahou vzniká až samotným poskytnutím peněz. Smlouva uzavíraná bankou se nazývá smlouvou o otevření úvěru (ouverture de crédit) a odpovídá naší smlouvě o úvěru. Doktrína ji jasně odlišuje od vlastní půjčky peněz. Francouzská praxe mluví zpravidla při určení právní povahy otevření úvěru o slibu půjčky. Argumentuje tím, že v případě, kdy banka odmítne uvolnit úvěr, nelze ji k uvolnění donutit, bude nanejvýš povinna zaplatit náhradu škody.⁴¹ Obdobnou úpravu jako úvěru jako v právu francouzském má také švýcarský obligační kodex.

Naproti tomu zajímavější je z tohoto hlediska italský občanský zákoník. Obsahuje podobně jako ostatní evropské kodifikace úpravu půjčky (čl. 1813 an.), ale obsahuje také úpravu úvěrové smlouvy (1842 an.). Otevření bankovního úvěru zakládá závazek banky připravit a uchovávat pro druhou smluvní stranu určitou peněžní částku po stanovenou dobu nebo na dobu neurčitou. Druhé smluvní straně je umožněno, aby v této době čerpala úvěr –

---

⁴⁰ PELIKÁNOVÁ, Irena. *Komentář k obchodnímu zákoníku: Díl 4, § 409–565*. Praha: Linde, 1997, s. 371

⁴¹ „tamtéž“ str. 371

dispozitivně je stanoveno, že jej může čerpat po několika částech a stejně tak jej může splácet.⁴²

Koncepce našeho kodexu je do jisté míry odlišná, protože úvěrová smlouva je koncipovaná a doktrínou chápána jako konsenzuální varianta půjčky. Oproti jiným možnostem úpravy úvěru tedy postrádáme závazek vyčlenit po určitou či neurčitou dobu pro klienta stanovenou peněžní částku a vidíme až onu další povinnost – odevzdat dohodnutou částku dlužníkovi, která je základním prvkem v italské úpravě.⁴³

---

⁴² PELIKÁNOVÁ, Irena. *Komentář k obchodnímu zákoníku: Díl 4, § 409–565*. Praha: Linde, 1997, s. 372

⁴³ „tamtéž“ s. 372

7. Srovnání smlouvy o půjčce se smlouvou o úvěru

Smlouva o úvěru a smlouva o půjčce jsou dva smluvní typy, které v českém právu upravují návratné poskytnutí peněžních prostředků věřitele dlužníkovi. Jejich ekonomický význam je tedy totožný. Umožňují řešit dlužníkovi dočasnou potřebu nedostatku finančních prostředků. Shodný je u těchto dvou smluvních typů i okruh účastníků. Věřitelem i dlužníkem může být z tohoto závazku jakákoliv fyzická či právnická osoba, tím mám na mysli podnikatele i nepodnikatele. U smlouvy o úvěru je dána tato skutečnost absolutně obchodní povahou tohoto závazku dle § 261 odst. 3 písm. d) ObchZ. Shodným znakem je také fakultativní písemná forma.

Smlouva o půjčce je upravena v § 657 - § 658 ObčZ.

Základním rozdílem mezi těmito dvěma kontrakty je rozdíl v jejich charakteru. Jak již bylo předesláno předchozím výkladem smlouva o úvěru je kontraktem konsenzuálním. K tomu, aby byla uzavřena je zapotřebí sjednání všech jejích podstatných částí, dále již však nezáleží na tom, zda budou peněžní prostředky předány či nikoliv. Zcela odlišný charakter má však smlouva o půjčce. Řadí se mezi kontrakty reálné, tedy takové, u nichž dochází k jejich platnému uzavření v okamžiku, kdy je věc, která je předmětem půjčky předána a zároveň sjednána doba, kdy má být tato věc stejného druhu vrácena.⁴⁴

Dalším významným rozdílem je rozdíl v předmětu těchto smluvních typů. U smlouvy o úvěru se jedná výlučně o peněžní prostředky § 497 ObchZ. Naproti tomu § 657 ObčZ stanovuje, že předmětem smlouvy o půjčce jsou věci určené podle druhu, zejména peníze.

Odlišnost nalezneme také u povinnosti úročení poskytnutého plnění. U smlouvy o úvěru je povinnost dlužníka platit úroky jedním z pojmových znaků tohoto smluvního typu. Jestliže bychom chtěli zavázat dlužníky ze smlouvy o půjčce k této stejné povinnosti, tedy platit úroky, musela by být tato povinnost explicitně sjednána.

---

⁴⁴ LOCHMANOVÁ, Ludmila. Smlouva o úvěru. In ŠTENGLOVÁ, Ivana (ed.). *Pocta Miloši Tomsovi k 80. narozeninám*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006, s. 226.

Smlouva o půjčce je tedy úplatnou v závislosti na jejím konkrétním obsahu. Vzhledem ke skutečnosti, že předmětem smlouvy o půjčce může být jiné než peněžité plnění, mohou být úroky placeny základně samozřejmě v penězích, u věcných půjček lze však dohodnout úplatu ve formě vrácení většího množství zboží či dokonce ve vrácení věci lepší kvality.

7. 1. Srovnání zápůjčky a úvěru

Nový občanský zákoník upravuje návratné poskytnutí zastupitelných věcí pomocí zápůjčky a úvěru. Pro návratné poskytnutí zastupitelných věcí je možné nyní použít reálný kontrakt nazvaný zápůjčka. Použitím názvu zápůjčka (pojem konstruován a contrario k „výpůjčka“) se zákonodárce vrací ke klasickému označení.⁴⁵ K zásadní změně dochází přejmenováním smluvních stran na zapůjčitele a vydržitele (oproti původnímu věřitel a dlužník). V rámci zápůjčky je nová úprava rozsáhlejší. Konkretizuje vrácení půjčky, kdy splatnost půjčky je závislá na vypovězení smlouvy. Obecnou výpovědní dobu stanovuje na šest týdnů. V případě, že nebyly pro zápůjčku sjednány úroky, může vydržitel splatit zápůjčku i bez výpovědi. Pro zápůjčku dále zákonodárce přidal speciální ustanovení o odstoupení, kterým opravňuje zapůjčitele, k odstoupení od smlouvy, jestliže se vydržitel dostal do prodlení s vrácením více než dvou splátek nebo jedné splátky po dobu delší než tři měsíce.

I přes rozšíření úpravy zápůjčky oproti půjčce v občanském zákoníku zůstávají rozdíly mezi těmito dvěma smluvními typy beze změny.

Z hlediska rozdílů mezi smlouvou o úvěru a smlouvou o zápůjčce v nové úpravě, je nadále zápůjčka kontraktem reálným, který umožňuje návratné poskytnutí zastupitelných věcí jakéhokoliv druhu, její povinnou součástí není sjednání úroků. Sjednány nicméně samozřejmě být mohou, ať už ve formě peněžité či naturální.

---

⁴⁵ Důvodová zpráva k novému občanskému zákoníku k § 2391

8. Podstatné části smlouvy o úvěru

Při rešerši dostupné odborné literatury týkající se smlouvy o úvěru si lze povšimnout drobných rozdílů v označení podstatných částí smlouvy o úvěru.

Publikace Kurs obchodního práva – Obchodní závazky – aut. Bejček/Eliáš/Raban a kolektiv vymezuje podstatné části smlouvy o úvěru ve smyslu ust. § 497 ObchZ takto:

- Individualizace stran
- Vymezení úvěrové sumy, co do měny a objemu
- Dlužníkům závazek splatit úvěrovou sumu a úroky z ní⁴⁶

Stanislav Plíva považuje za podstatné části smlouvy o úvěru

Obchodní závazkové vztahy 2. vydání – S. Plíva

- Závazek jedné strany poskytnout na žádost druhé strany v její prospěch peněžní prostředky,
- Určení výše peněžních prostředků, které mají být poskytnuty,
- Závazek druhé strany poskytnuté peněžní prostředky vrátit,
- Závazek druhé strany zaplatit z poskytnutých peněžních prostředků úroky.⁴⁷

Osobně se přikláním k nejširšímu výkladu ust. § 497 ObchZ, který oproti výše uvedeným názorům považuje za podstatnou část smlouvy o úvěru jak určení smluvním stran, tak závazek věřitele poskytnout peněžní prostředky dlužníkovi. Z publikací, které takto interpretují § 497, jsem vybral pro demonstraci komentář J. Dědiče a kol.

Obchodní zákoník – komentář J. Dědič a kol.

---

⁴⁶ BEJČEK, Josef, Karel ELIÁŠ a Přemysl RABAN. *Kurs obchodního práva: obchodní závazky*. 5. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 450 - 451

⁴⁷ PLÍVA, Stanislav. *Obchodní závazkové vztahy*. 2., aktualiz. vyd. Praha: ASPI-Wolters Kluwer, 2009, s. 240

- Určení smluvních stran (věřitel, dlužník)
- Určení částky, která má být poskytnuta
- Závazek věřitele poskytnout určené prostředky
- Závazek dlužníka vrátit poskytnuté prostředky a zaplatit úroky⁴⁸

8. 1. Podstatné části smlouvy o úvěru podle NOZ

Základní ustanovení týkající se úvěru je v § 2395 NOZ. Toto základní ustanovení převzal nový občanský zákoník téměř doslovně z obchodního zákoníku. Změna je v označení smluvních stran, kterými jsou nově úvěrující a úvěrovaný. Drobné stylistické změny v použitých větách, dle mého názoru, nemohou mít vliv na vymezení podstatných částí smlouvy o úvěru.

8. 2. Určení smluvních stran

V základním ustanovení smlouvy o úvěru § 497 ObchZ označuje obchodní zákoník smluvní strany jako věřitele a dlužníka. Za věřitele je považována smluvní strana, která má povinnost poskytnout peněžní prostředky na požádání dlužníka. Jako dlužník je označena strana, která má povinnost poskytnuté peněžní prostředky vrátit a zaplatit úroky.

Vzhledem ke skutečnosti, že je smlouva o úvěru synalagmatický právní vztah (takový vztah, ve kterém mají obě strany v průběhu smluvního vztahu postavení věřitele i dlužníka), je toto pojmosloví nešikovné a zmatečné. Již po samotném uzavření smlouvy o úvěru se věřitel ze smlouvy stává dlužníkem, protože je povinen na požádání druhé smluvní strany poskytnout ji peněžní prostředky. Dlužník ze smlouvy o úvěru se tedy analogicky stává po uzavření smlouvy o úvěru věřitelem. Skutečnost, kdo je v dané chvíli věřitelem či dlužníkem s ohledem na synalagmaticčnost tohoto smluvního vztahu je podstatná pro aplikaci obecných ustanovení ObchZ na tento vztah, např. prodlení dlužníka, pokud by byl věřitel ze smlouvy

---

⁴⁸ DĚDIČ, Jan. *Obchodní zákoník: komentář*. Díl IV. 1. vyd. Praha: Polygon, 2002, s. 3509 - 3510

v prodlení s poskytnutím peněžních prostředků dlužníkovi po jeho požádání. V případě, že věřitelem ze smlouvy o úvěru jsou banky, pojmenovávají pro lepší orientaci smluvní strany smlouvy o úvěru jako „banka“ a „klient“.

Dlužníkem ze smlouvy o úvěru může být jakákoliv fyzická či právnická osoba, která je způsobilá převzít na sebe svým jednáním povinnosti ze smlouvy o úvěru. A to v souladu s § 261 odst. 3 ObchZ, který smlouvu o úvěru označuje jako absolutní obchodní závazkový vztah, tudíž takový obchodní vztah, který se řídí obchodním zákoníkem bez ohledu na povahu jeho účastníků. Jednou ze základních zásad úvěrování je zásada návratnosti, promítnuta do textu zákona jako závazek dlužníka vrátit věřiteli poskytnuté peněžní prostředky. Součástí této zásady je i preventivně důsledný postup banky při prokazování a ověřování totožnosti budoucího dlužníka ze smlouvy o úvěru. Věřitel má totiž zájem na tom, aby bylo prokázáno a dostatečně určité, že peněžní prostředky byly poskytnuty tomu, kdo je uveden v úvěrové smlouvě jako dlužník.

Věřitelem ze smlouvy o úvěru může být kdokoliv, kdo je způsobilý takovou smlouvu uzavřít⁴⁹. Dle § 499 ObchZ za sjednání závazku věřitele poskytnout na požádání peněžní prostředky lze sjednat úplatu, jestliže poskytování úvěrů je předmětem podnikání věřitele. Věřitele ze smlouvy o úvěru můžeme rozdělit na ty, u nichž je poskytování úvěrů předmětem činnosti a na ty, u nichž poskytování úvěrů předmětem činnosti není. Toto rozdělení má svůj význam právě pro to, zda si mohou věřitelé ze smlouvy o úvěru sjednat úplatu za závazek poskytnout na požádání peněžní prostředky. Tuto úplatu je potřeba odlišovat od úroku, který je úplatou za samotné poskytnutí peněžních prostředků. Smysl této úplaty není jen v náhradě za administrativní úsilí, které v souvislosti s uzavíráním smlouvy o úvěru leží většinou právě na věřiteli, nýbrž je neméně i určitým paušálním odškodněním pro případ, že úvěr čerpán nebude a výnos z rezervovaných peněžních prostředků v podobě úroku se nedostaví.⁵⁰

---

⁴⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 27.8.2001, sp. zn. 29 Odo 813/2001

⁵⁰ KOBLIHA, Ivan, Jan KALFUS, Zdeněk KOVAŘÍK et al. *Obchodní zákoník: úplný text zákona s komentářem: podle stavu k 1. 4. 2006*. Praha: Linde, 2006, s. 1242

8. 2. 1. Určení smluvních stran podle nového občanského zákoníku

Z hlediska určení smluvních stran dochází v novém občanském zákoníku k přínosným změnám. Označení smluvních stran jako úvěrující a úvěrovaný (namísto věřitel a dlužník) lépe koresponduje se synalagmatickým charakterem tohoto smluvního typu a odstraňuje výše uvedený problém. Zajímavé je, že i samotná důvodová zpráva k vládnímu návrhu obchodního zákoníku označovala názvosloví smluvních stran jako nedostatečné.

Dlužníkem i věřitelem může být ze smlouvy o úvěru nadále kdokoliv, kdo je způsobilý takovou smlouvu uzavřít. Nový občanský zákoník nepřejal ustanovení § 499 ObchZ, který umožňuje sjednat úplatu za sjednání závazku věřitele poskytnout peněžní prostředky. Převedení tohoto ustanovení do nového občanského zákoníku umožňuje jakémukoliv úvěrujícímu, aby si dohodl úplatu za sjednání závazku poskytnout úvěrovanému na jeho požádání peněžní prostředky. Limitem této úplaty je samozřejmě neporušení dobrých mravů § 1 odst. 2 NOZ. Na straně úvěrujících již tedy není potřeba rozlišovat, zda je poskytování úvěru předmětem činnosti úvěrujícího či nikoliv, pro účely možnosti sjednat úplatu za sjednání závazku poskytnout úvěrovanému na jeho požádání peněžní prostředky.

8.3. Určení částky, která má být poskytnuta

Smlouva o úvěru musí obsahovat také výši peněžních prostředků, která bude dlužníkovi poskytnuta věřitelem. Výše úvěru bude zpravidla ve smlouvě sjednána ve formě určitého limitu, který vyjadřuje maximální výši, do které může dlužník úvěr čerpat. Zákonnému požadavku, aby závazek věřitele byl kvalifikován jako závazek poskytnout určité peněžní prostředky „do určité částky“, bude vyhovovat i smluvní ujednání, podle něhož se věřitel zaváže úvěr poskytnout jako přímo určenou částku (nikoli jako limit).

L. Lochmanová rozvádí problém, který dle jejího názoru vzniká formulací označení výše úvěru v § 497 ObchZ slovy „do určité částky“ a to v závislosti na sjednané sankce (obvykle smluvní pokutu) za nedodržení dlužnickovy povinnosti čerpat peněžní prostředky zčásti nebo zcela. Zastává názor, že banky by měly důsledně rozlišovat, zda prostředky poskytují „do určité výše“ nebo „v určité výši“. Dovojuje totiž, že je-li ve smlouvě sjednáno, že se banka

zavazuje na požádání dlužníka poskytnout peněžní prostředky do výše .... Kč, pak musí rezervovat maximálně sjednanou částku, ovšem rovněž musí předpokládat, že ve sjednané lhůtě o ni dlužník nepožádá vůbec. Jinými slovy L. Lochmanová zastává názor že, pokud je ve smlouvě sjednána částka do výše ..... Kč, je dlužník oprávněn nečerpat vůbec, nebo jen určitou část sjednaného limitu, nebo celou výši.⁵¹

Specifickým případem úvěru je kontokorentní úvěr upravený v § 711 ObchZ, u nějž je výše stanovena úvěrovým rámcem. Kontokorentní úvěr je většinou stanoven ve smlouvě o běžném účtu. K jeho čerpání dochází tehdy, pokud majitel běžného účtu provádí na svém běžném účtu platby, k nimž nemá dostatečný zůstatek. Tento úvěr je poté samovolně splácen z plateb došlých na tento účet.

Nový občanský zákoník nepřináší žádnou změnu, která by se týkala určení částky, která má být poskytnuta.

8.3.1. Určení měny

S určením výše částky, která má být poskytnuta úzce souvisí také určení měny, ve které bude poskytnuta. Ustanovení § 498 ObchZ dává smluvním stranám možnost, sjednat si úvěr v jiné než české měně, pokud to není v rozporu s devizovými předpisy. Toto ustanovení není uvedeno ve výčtu kogentních ustanovení, nicméně je zřejmé, že devizové právo, jako součást práva veřejného, je jako celek donucující povahy, pokud samo neumožňuje odchylný postup.⁵² Je tudíž nemožné, vyloučit dohodou vázanost předpisů devizově právních na osoby, na něž se regulace podle devizového zákona vztahuje.

V souladu s § 4 odst. 1 DevZ, není možnost poskytování úvěrů nijak omezena. Tato volnost se týká jak vztahu mezi devizovými tuzemci navzájem, tak vztahu devizového tuzemce a devizového cizozemce a naopak. Devizový tuzemec má ovšem oznamovací povinnost ve smyslu § 5 DevZ.

---

⁵¹ srov. LOCHMANOVÁ, Ludmila. Smlouva o úvěru. In ŠTENGLOVÁ, Ivana (ed.). *Pocta Miloši Tomsovi k 80. narozeninám*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006, s.228-229.

⁵² KOBLIHA, Ivan, Jan KALFUS, Zdeněk KOVAŘÍK et al. *Obchodní zákoník: úplný text zákona s komentářem: podle stavu k 1. 4. 2006*. Praha: Linde, 2006, s. 1241

Čistě dispozitivní charakter má v ustanovení § 498 ObchZ až věta druhá. Ta umožňuje smluvním stranám prolomit jednotu měny. Toto ustanovení tedy nebrání možnosti stanovit, že jistina i úroky budou splaceny v měně tuzemské, avšak nevylučuje ani možnost, že jistina i úroky mohou být splaceny v jiné než české měně. Z textu ustanovení je možno dovodit i to, že úvěr čerpaný v českých korunách může být splácen celý nebo z části v českých korunách a z části v cizí měně, a to opět co se jistiny týče, tak i pokud jde o úroky.

8.3.2. Určení částky a měny v novém občanském zákoníku

Úprava určení částky, potažmo určení měny, je v novém občanském zákoníku upravena obdobně jako v obchodním zákoníku. Ustanovení § 2396 NOZ, které dispozitivně stanovuje vrácení úvěru v téže měně, ve které byl úvěr poskytnut, již výslovně nestanovuje soulad s devizovým zákonem, pokud je úvěr poskytnut v jiné měně než českých korunách. Ačkoliv není nutnost tohoto souladu v novém občanském zákoníku explicitně zmíněna, úvěrující a úvěrovaný budou muset při sjednávání smlouvy dodržovat omezení stanovené veřejnoprávní úpravou, v případě určení měny devizovým zákonem. S ohledem na zásadu smluvní volnosti má § 2396 dispozitivní povahu, tudíž jednotu měny je pravidlem, od kterého se smluvní strany odchýlit mohou. Může být tedy sjednáno vrácení jistiny i úroků v jiné měně, než ve které byl úvěr poskytnut.

8.4. Závazek věřitele poskytnout dlužníkovi peněžní prostředky

S přihlédnutím ke konsenzuálnímu charakteru smlouvy o úvěru je zřejmé, že k poskytnutí prostředků ze smlouvy o úvěru nedochází při uzavření smlouvy, ale až následně. Zákon hovoří o tom, že k předání peněžních prostředků dojde na požádání dlužníka. Dlužník může čerpat celou částku najednou nebo po jednotlivých předem domluvených částech. Bez požadavku dlužníka není věřitel povinen, ale ani oprávněn, peněžní prostředky poskytnout. Forma, jakou by měl dlužník o poskytnutí peněžních prostředků požádat, není v právní úpravě stanovena. V případě, že tato otázka není řešena smlouvou, lze tak učinit jakýmkoliv způsobem. Nicméně jde o jednání, kterým dlužník vůči smluvnímu partnerovi uplatňuje nárok ze smlouvy, je tedy v zájmu dlužníka, aby tento právní úkon učinil dostatečně

srozumitelně a určitě. Bude totiž právě na dlužníku, aby v pochybnostech prokázal, že požadavek na čerpání úvěru vznesl řádně a včas.⁵³ Výjimkou nejsou ani úvěry, které lze čerpat za dohodnutých podmínek i opakovaně (revolvingové úvěry, kontokorentní úvěry a jiné). Ke specifické formě požádání o poskytnutí peněžních prostředků z úvěru dochází právě v případě kontokorentního úvěru. V tomto případě dlužník žádá o poskytnutí úvěru provedením příkazu na svém účtu, ke kterému nemá dostatečný zůstatek.

Není vyloučeno, aby požadavek uplatnil dlužník nepřímo prostřednictvím třetích osob.

Dlužník je oprávněn uplatnit svůj nárok na poskytnutí peněžních prostředků v době stanovené ve smlouvě. Je-li tato doba stanovena, není oprávněna ta žádost, která je podána před počátkem této doby nebo po jejím skončení. Není-li tato doba ve smlouvě stanovena, může dlužník nárok uplatnit již od okamžiku uzavření smlouvy až do doby její výpovědi.⁵⁴

Peněžní prostředky z úvěru mohou být poskytnuty přímo dlužníkovi a to buď bezhotovostním převodem, nebo v hotovosti. Pokud je úvěr poskytován v hotovosti a nejedná se o úvěr bankovní, měly by smluvní strany dbát na limit hotovostních plateb ve smyslu zák. č. 254/2004 Sb. o omezení plateb v hotovosti. Lze také sjednat, že peněžní prostředky budou poskytnuty přímo věřitelům dlužníka na základě podkladů prokazujících oprávněnost takové pohledávky. Vyloučit nelze ani případy, kdy v dohodě účastníků je použit úvěr pro splacení dluhu u téhož věřitele za týmž dlužníkem z důvodu úvěrů dříve poskytnutých a doposud nesplacených.⁵⁵ Jestliže připouštíme, že úvěr je možno zcela nebo z části splatit v cizí měně, vzniká nám tím i problém kurzu. Tato problematika není ani podpůrně právem upravena, bude tedy na dohodě účastníků, aby si tuto otázku vzájemnou dohodou vyřešili.⁵⁶

---

⁵³ KOBLIHA, Ivan, Jan KALFUS, Zdeněk KOVAŘÍK et al. *Obchodní zákoník: úplný text zákona s komentářem: podle stavu k 1. 4. 2006*. Praha: Linde, 2006, s. 1243

⁵⁴ MAREK, Karel. *Smluvní obchodní právo, kontrakty*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 173

⁵⁵ MAREK, Karel. *Smlouva o úvěru. Právní rádce*. 1993. č.4, s. 22

⁵⁶ KOBLIHA, Ivan, Jan KALFUS, Zdeněk KOVAŘÍK et al. *Obchodní zákoník: úplný text zákona s komentářem: podle stavu k 1. 4. 2006*. Praha: Linde, 2006, s. 1242

8.4.1. Závazek věřitele poskytnout dlužníkovi peněžní prostředky podle nového občanského zákoníku

Předchozí výklad je možné použít také u smlouvy o úvěru podle nového občanského zákoníku. Ten také stanovuje závazek úvěrujícího poskytnout úvěrovanému na jeho požádání peněžní prostředky, jenž je konstruován obdobně. § 2397 NOZ nadále předpokládá, že lhůta, po kterou bude úvěrovaný oprávněn požádat úvěrujícího o poskytnutí peněžních prostředků, bude stanovena ve smlouvě. V případě, že tato lhůta ve smlouvě ujednána není, může úvěrovaný právo uplatnit, *dokud závazek ze smlouvy trvá*. Zde došlo k přeformulování textu zákona. Dle mého názoru je nová formulace zdařilejší, jelikož akcentuje existenci nároku na trvání závazku ze smlouvy, nikoliv na trvání smlouvy samotné. Občanský zákoník volil cestu negativního omezení: *...., dokud poskytnutí úvěru některá strana nevypoví*.

8.5. Závazek dlužníka vrátit věřiteli poskytnuté peněžní prostředky a zaplatit úroky

Definiční součástí smlouvy o úvěru je také závazek dlužníka vrátit věřiteli poskytnuté peněžní prostředky. Nutnou součástí této smlouvy však už není určení doby, do které má být tato povinnost dlužníkem splněna. Z ustanovení § 504 ObchZ je patrné, že sám zákon předpokládá, že určení této doby bude součástí smlouvy. Pokud by však přece jen dohoda o splatnosti úvěru ve smlouvě chyběla, což se může stát spíše při úvěru poskytnutém jiným subjektem, než bankou, je dlužník povinen vrátit peněžní prostředky do jednoho měsíce ode dne, kdy byl o jejich vrácení věřitelem požádán. Ve srovnání s obecnou úpravou času plnění se jedná o značné zmírnění ve prospěch dlužníka. Podle § 340 odst. 2 ObchZ je totiž dlužník povinen závazek splnit bez zbytečného odkladu po té, kdy byl věřitelem o plnění požádán. Ustanovení § 504 ObchZ je ve vztahu k § 340 ustanovením zvláštním, tudíž jeho aplikace má přednost.

Zákonnému předpokladu odpovídá i praxe, kdy prakticky nelze narazit na smlouvu, kde by otázka splatnosti úvěru nebyla řešena⁵⁷ a věřitelé věnují ujednáním o lhůtách splatnosti úvěru adekvátní pozornost. Sjednání splatnosti úvěru by však měl věnovat náležitou pozornost i dlužník, protože vzhledem ke skutečnosti, že úvěry nebývají uzavírány v bagatelní výši, mohla by se pro něj stát lhůta splatnosti v délce jednoho měsíce od požádání věřitele značně tíživou.

Nezávisle na celkové smluvené délce úvěrování uplatňuje se jak splatnost celého dluhu naráz, tak i splatnost postupná.⁵⁸ Zcela nejčastější sjednávanou periodicitou u úvěru s postupnou splatností je splácení po měsících. Výjimkou však není ani splácení čtvrtletní nebo i zcela nepravidelné. Splátky bývají většinou ve stejné výši, v praxi však můžeme narazit i na proměnlivou výši jednotlivých splátek. Počátek splátek může být sjednán hned od doby čerpání úvěru, avšak jindy smlouva může určit počátek splátek až na pozdější období⁵⁹, typicky u hypotekárních úvěrů.

Nevyplývá-li ze smlouvy něco jiného, je závazek dlužníka splatit úvěr splatný v místě věřitele. Jedná se tedy o dluh donosný ve smyslu § 337 ObchZ, neboť jde vždy o dluh peněžitý. To platí v případě, že úvěr je splatný v době určené smlouvou, tak i tehdy, kdyby se splatnost stanovila na základě ustanovení § 504 ObchZ. Smlouvy o úvěru jen vzácně stanoví místo plnění dlužníka jinak.⁶⁰

Z hlediska délky lhůty poskytnuté k vrácení peněz rozlišujeme různé druhy úvěrů – krátkodobé, střednědobé a dlouhodobé. Trvání krátkodobého úvěru nepřesahuje dva roky, střednědobé úvěry jsou poskytovány v rozmezí dvou až pěti let a konečně úvěry dlouhodobé nepřekračují období třiceti let. Rozlišování podle délky však souvisí také s rozličnými účely úvěru. Krátkodobé úvěry mají překlenout dočasné platební obtíže nebo mají anticipovat

---

⁵⁷ KOBLIHA, Ivan, Jan KALFUS, Zdeněk KOVAŘÍK et al. *Obchodní zákoník: úplný text zákona s komentářem: podle stavu k 1. 4. 2006*. Praha: Linde, 2006, s. 1250

⁵⁸ „tamtéž“ s. 1250

⁵⁹ „tamtéž“ s. 1250

⁶⁰ PELIKÁNOVÁ, Irena. *Komentář k obchodnímu zákoníku: Díl 4, § 409–565*. Praha: Linde, 1997, s. 393

výsledky obchodní operace, střednědobé a dlouhodobé úvěry mají sloužit k financování investic.⁶¹

Povinnost dlužníka platit úroky je podmíněna tím, že věřitel na základě smlouvy o úvěru peněžní prostředky skutečně poskytl. Tím se rozumí buď výplata v hotovosti nebo převod na účet dlužníka nebo převod na účet třetí osoby, která je věřitelem dlužníka. Pokud k poskytnutí peněžních prostředků věřitelem nedošlo, nemá věřitel nárok na zaplacení úroků. Úroky je dlužník povinen platit za období počínající poskytnutím peněžních prostředků do jejich úplného splacení.

8.5.1 Závazek dlužníka vrátit věřiteli peněžní prostředky a zaplatit úroky podle nového občanského zákoníku

Závazek dlužníka vrátit věřiteli poskytnuté peněžní prostředky a zaplatit úroky zůstává podstatnou náležitostí i u smlouvy o úvěru upravené novým občanským zákoníkem. Dohodnutí doby vrácení peněžních prostředků předpokládá § 2399 NOZ. Pro případ, že tato doba dohodnuta není, je úvěrovaný povinen vrátit úvěrujícímu poskytnuté peněžní prostředky do měsíce ode dne, kdy byl o to požádán. Nadále se jedná o změkčení oproti všeobecným ustanovením o závazcích, ta stanovují, že dlužník je povinen plnit bez zbytečného odkladu poté, co je o plnění požádán věřitelem dle § 1958 odst. 2. Nová úprava obsahuje také možnost, že peněžní prostředky je možno vrátit před smlouvenou dobou. Má-li tato možnost být vyloučena, je to nutno ve smlouvě sjednat. Věřitel si tedy nadále bude moct zajistit, že mu vznikne nárok na úroky v celé předpokládané výši. Je-li možné vyloučit možnost předčasného splacení, není vyloučena ani dohoda o tom, že úvěrovaný smí úvěr předčasně splatit až poté, kdy uplyne určitá doba od čerpání úvěru a kdy úvěrující získá nárok alespoň na určitou část úroků.

---

⁶¹ PELIKÁNOVÁ, Irena. *Komentář k obchodnímu zákoníku: Díl 4, § 409–565*. Praha: Linde, 1997, s. 394

Jelikož speciální ustanovení u smlouvy o úvěru nestanoví žádnou odchylku, je peněžitý dluh vzniklý ze smlouvy o úvěru dále závazkem donosným podle všeobecného ustanovení o závazcích § 1956 NOZ.

Úvěrující je tedy nadále povinen zaplatit z poskytnutých peněžních prostředků úroky. Změnám v úpravě úroků se budu věnovat ve své práci níže.

9. Nepodstatné části smlouvy o úvěru

Obvyklým obsahem smlouvy o úvěru jsou také nepodstatné části smlouvy o úvěru, které sice nejsou stanoveny v ustanovení § 497 ObchZ, které definuje tento smluvní typ a tím určuje, co musí minimálně tento smluvní vztah obsahovat, aby se jednalo o tento definovaný smluvní typ, nicméně jedná se o další náležitosti, které se ve smlouvě o úvěru vyskytují. Zpravidla se jedná o:

- 1) Určení výše úroků
- 2) Účel úvěru
- 3) Zajištění úvěru
- 4) Odkaz na všeobecné obchodní podmínky

9.1. Určení výše úroků

Úroky jsou pojmovým znakem smlouvy o úvěru (§497 ObchZ ve spojení s §296 odst. 1 ObchZ). Existence úroků za poskytnutí peněžních prostředků dlužníkovi je právě ta skutečnost, která odlišuje smlouvu o úvěru od smlouvy o půjčce a zároveň určuje cenu poskytnutých peněžních prostředků.

Nejvyšší soud judikatorně potvrzuje, že smlouva o úvěru nemůže být sjednána jako bezúročná. Ve svém judikátu 32 Cdo 3516/2009 navíc dovozuje, že neplatnost ujednání o úrocích ve smlouvě o úvěru, nezpůsobuje sama o sobě neplatnost smlouvy o úvěru jako celku. Úprava obsažená v ustanovení § 502 odst. 1 ObchZ tedy posiluje princip obsahové oddělitelnosti té části právního úkonu (smlouvy o úvěru), která se týká úroků, od dalších částí takové smlouvy a uvedené ustanovení přiznává věřiteli právo požadovat úroky i když nejsou ve smlouvě sjednány.⁶²

---

⁶² Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 5. 2011, sp. zn. 32 Cdo 3516/2009

Určením výše úroků se zabývá § 502 ObchZ, tím jsou podle odstavce 1 tohoto ustanovení rozhodující tři kritéria. Na prvním místě, je v souladu se zásadou smluvní volnosti, dohoda dlužníka a věřitele. Následnou možností je výše nejvýše přípustná zákonem nebo na základě zákona a konečně také výše úroků obvykle požadovaná za úvěry v místě sídla dlužníka.

V případě nesjednání výše úroků ve smlouvě o úvěru, by se výše úroku řídila podle obvyklé výše požadované u úvěrů poskytovaných v době a sídle žadatele, jelikož ČNB svého oprávnění stanovit maximální výši úroků nevyužila.

V tomto ustanovení je také upraven okamžik, od kdy je dlužník povinen platit úroky z úvěru, chybí však výslovné ustanovení, které by určovalo, do kdy tato povinnost trvá. Je nesporné, že tato otázka může být součástí smlouvy o úvěru. Jestliže však smlouva takové ujednání neobsahuje, nabízejí se dvě varianty. Podle první varianty je závazek platit úrok z úvěru časově omezen na dobu od poskytnutí peněžních prostředků do uplynutí lhůty pro jejich vrácení. Podle druhé pak rozhoduje doba skutečného vrácení peněžních prostředků.⁶³ K této variantě se osobně přikláním také, protože z hlediska logiky úvěru, kdy úrok odráží cenu za používání cizích prostředků, měl by dlužník, dle mého názoru, platit úroky za celou dobu užívání cizích peněžních prostředků, tedy do doby jejich skutečného vrácení. Toto stanovisko se dá argumentačně opřít také o § 503 odst. 3 ObchZ, který opravňuje dlužníka vrátit věřiteli poskytnuté peněžní prostředky před dobou stanovenou ve smlouvě. A pro tuto situaci určuje, že dlužník je povinen zaplatit úroky jen za dobu od poskytnutí do vrácení peněžních prostředků. Vzhledem k dispozitivnímu charakteru § 502 ObchZ, je možné zamyslet se nad možnostmi, jak moc by se mohly smluvní strany smlouvy o úvěru od tohoto ustanovení dohodou odchýlit. Rozhodně se nedá považovat za platné takové ujednání, které by stanovovalo úročení peněžních prostředků ještě před jejich poskytnutím dlužníkovi. Dalo by se však uvažovat o určité formě odročeného úročení, tedy takového, které by začínalo až s určitým odstupem po poskytnutí peněžních prostředků.⁶⁴ Taková dohoda by však vždy musela vést k tomu, že určité významné úroky placeny budou, protože jinak by se jednalo o

---

⁶³ ŠTENGLOVÁ, Ivana, Stanislav PLÍVA, Miloš TOMSA et al. *Obchodní zákoník: komentář*. 13. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 1085

⁶⁴ KOBLIHA, Ivan, Jan KALFUS, Zdeněk KOVAŘÍK et al. *Obchodní zákoník: úplný text zákona s komentářem: podle stavu k 1. 4. 2006*. Praha: Linde, 2006, s. 1248

ustanovení neplatné a to pro obcházení zákona podle § 39 ObčZ, a to konkrétné obcházení kogentního ustanovení § 497 ObchZ.

Úrok se obvykle skládá ze dvou komponentů:

- Základní – referenční sazba, vázaná na referenční úrokové sazby na mezibankovních trzích – např. sazby LIBOR, EURIBOR, v našich podmínkách PRIBOR (Prague InterBank Offered Rate, tj. pražská mezibankovní nabídková sazba, za niž si banky navzájem poskytují úvěry na českém mezibankovním trhu);⁶⁵
- Marže banky, která vyjadřuje zejména ocenění bonity klienta a míru podstupovaného rizika (nejvyšší úroky tak bývají požadovány u nezajištěných úvěrů, nejnižší u hypotečních úvěrů zajištěných nemovitostmi).⁶⁶

Uvedená konstrukce úroků se používá pro termínované úvěry. U úvěrů s kratší dobou splatnosti, např. čerpaných pomocí platební karty bývají sjednány úroky vyšší (vzhledem k potřebě okamžité disponibility finančních prostředků).

Výše úroků je obvykle udávána v procentech, a to jako roční (p. a.), popř. měsíční či denní. Není-li časový údaj ve smlouvě uveden, platí, že se sjednaná sazba považuje za roční. Podle bankovních zvyklostí se počítá rok jako 360 dnů.⁶⁷

9.1.1. Nejvyšší přípustná výše úroků

I přes to, že zákon nejvyšší možnou výši úroků nestanovuje, nemohou si smluvní strany smlouvy o úvěru sjednat úroky v jakékoliv výši.

První limitující faktor je případný rozpor s ustanovením § 265 ObchZ: „*Výkon práva, který je v rozporu se zásadami poctivého obchodního styku, nepožívá právní ochrany.*“ Ujednání o

---

⁶⁵ POKORNÁ, Jarmila, Zdeněk KOVAŘÍK, Zdeněk ČÁP et al. *Obchodní zákoník: komentář*. II. díl. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2009, 2 sv., s. 1587

⁶⁶ „tamtéž“ s. 1587

⁶⁷ MAREK, Karel. Smlouva o úvěru. *Obchodní forum*. 2012 č. 6 s. 265

výši úroků, které je v rozporu se zásadami poctivého obchodního styku, tedy nepůsobí automaticky neplatnost, ale nepožívá právní ochrany.

Druhým limitujícím faktorem je možnost rozporu s § 3 odst. 1 ObčZ ve spojení s § 39 ObčZ. Zde již přispěl ke konkretizaci výše úvěru, která je v rozporu s dobrými mravy, Nejvyšší soud ČR. Ten ve svém judikátu 21 Cdo 1484/2004 dospěl k závěru, že nepřiměřenou výši úroků, která je v rozporu s dobrými mravy je potřeba porovnávat s obvyklými úvěry požadovanými bankami v předmětném období. V konkrétním posuzovaném případě byly sjednány úroky ve výši 5% měsíčně, tedy 60% ročně za období, kdy obvyklé úvěry poskytované bankami byly 9% až 15,5%. Nejvyšší soud navíc dovedl, že smlouva o peněžité půjčce, v níž byly sjednány nepřiměřeně vysoké úroky, je tedy neplatná, a to buď pro rozpor se zákonem (v případě naplnění podmínek skutkové podstaty trestného činu lichvy) nebo pro rozpor s dobrými mravy.

Nutno poznamenat, že výše uvedeným rozhodnutím, Nejvyšší soud určil hranici mezi dovoleným a nedovoleným jednáním, která může být příhodná, nikoliv pro banky (kterým stanovení nepřiměřeného úroku brání konkurenční prostředí), ale spíše pro nebankovní subjekty, kde je obvykle nízká bonita dlužníka nahrazována právě vysokou úrokovou sazbou.

Jak již bylo zmíněno výše, nepřiměřeně vysokými úroky by mohl poskytovatel úvěru také naplnit skutkovou podstatu trestného činu lichvy podle § 218 TrestZ pokud: „*ten kdo zneužívá něčí rozumové slabosti, tísně, nezkušenosti, lehkomyšlnosti nebo něčího rozrušení, dá sobě nebo jinému poskytnout nebo slíbit plnění, jehož hodnota je k hodnotě vzájemného plnění v hrubém nepoměru*“. Hrubý nepoměr už několikrát ve svých rozhodnutích vymezoval Nejvyšší soud ČR, který například ve svém judikátu 5 Tdo 1282/2004, označil za hrubý nepoměr úroky ve výši 70%. V jiném ze svých rozhodnutí uznal Nejvyšší soud ČR vinným z lichvy také obviněného, který půjčil poškozenému peněžitou částku s ročním úrokem 66%.

9.1.2. Splatnost úroků

Splatnost úroků může být určena především smlouvou o úvěru. Teprve pokud smlouva o úvěru takové ustanovení nemá, nastupuje některá z variant stanovených § 504 odst. 1 ObchZ. Základním pravidlem je totožná splatnost úroků se splatností pohledávky z úvěru (jistiny). Pokud by lhůta splatnosti jistiny přesáhla jeden rok, budou úroky splatné nezávisle na splatnosti jistiny – koncem kalendářního roku.⁶⁸ Třetí věta tohoto odstavce obsahuje ještě třetí pravidlo: jestliže dlužník je povinen splatit to, co zákonodárce označuje „zbytkem“ poskytnutých prostředků a co je třeba chápat jako plnění, které znamená poslední fázi splacení úvěru, nastává splatnost úroků z tohoto „zbytku“ ve stejný okamžik. Slovo zbytek ovšem předpokládá rozdělení dlužníkovy plnění alespoň na dvě části. Z tohoto zákonného pravidla vyplývá, že není-li jiná dohoda mezi stranami, nemůže nastat situace, že by jistina úvěru již byla splacena, ale úrok zůstal ještě nesplatný. § 503 ObchZ je jednoznačně ve vztahu speciality k § 330 ObchZ, který v rámci plnění závazku určuje, že pokud dlužník neurčí jinak, započítává se peněžité plnění vždy nejprve na úrok, toto lze změnit jednostranným prohlášením dlužníka. Právě odchylka stanovená v § 503 ObchZ má za následek, že by k dosažení téhož cíle byla nutná dohoda obou smluvních stran.⁶⁹

Není-li dohodnuto jinak, je dlužník oprávněn vrátit peněžní prostředky před dobou stanovenou ve smlouvě. Úroky je pak povinen zaplatit za dobu od poskytnutí do vrácení peněžních prostředků. Doba splatnosti závazku je tedy stanovena ve prospěch dlužníka. Vzhledem k dispozitivnosti textu zákona se však ustanovení o placení úroků jen do dřívějšího vrácení peněz v bankovní praxi téměř neuplatňuje. Smluvní ujednání méně příznivé než text zákona se přitom odůvodňuje možnými ztrátami při náhradním umístění volných prostředků.⁷⁰

---

⁶⁸ PELIKÁNOVÁ, Irena. *Komentář k obchodnímu zákoníku: Díl 4, § 409–565*. Praha: Linde, 1997, s. 391

⁶⁹ „tamtéž“ s. 392

⁷⁰ MAREK, Karel. Smlouva o úvěru. *Obchodní forum*. 2012 č. 6 s. 265

Pro případ nejběžnějšího způsobu splácení úvěru – tedy ve splátkách – zákonodárce dispozitivně stanovuje, že se splatností příslušné splátky nastává také splatnost úroků týkajících se této splátky.

9.1.3. Úroky v novém občanském zákoníku

Nový občanský zákoník přenechal úpravu úroků obecným ustanovením. Na prvním místě samozřejmě počítá s tím, že si výši úroku ujednají smluvní strany. Není-li takového ujednání mezi smluvními stranami, stanovení výše úroků, které má dlužník platit, opět předpokládá pomocí právního předpisu. Pokud výše úroků takto stanovena nebude, bude dlužník platit obvyklé úroky požadované za úvěry, které poskytují banky v místě bydliště nebo sídle dlužníka v době uzavření smlouvy. Novinkou je možnost věřitele požadovat úroky z úroků, bylo-li to ujednáno (viz. § 1806 NOZ).

Novinkou v občanskoprávní rovině je ustanovení § 1796 NOZ upravující lichvu. Úprava lichvy v novém občanském zákoníku vychází z pojetí tohoto institutu v trestním zákoníku. Toto ustanovení činí neplatnou takovou smlouvu, při jejímž uzavírání někdo zneužije tísně, nezkušenosti, rozumové slabosti, rozrušení nebo lehkomyšlnosti druhé strany a dá sobě nebo jinému slíbit či poskytnout plnění, jehož majetková hodnota je k vzájemnému plnění v hrubém nepoměru. Toto však neplatí pro podnikatele, který uzavřel smlouvu při svém podnikání, zde se předpokládá určitý standard odbornosti a péče.

9.2. Účel úvěru

Účelový úvěr je velmi častým druhem úvěrových smluv. Zákonodárce s ním proto výslovně počítá v právní úpravě. Ustanovení § 501 odst. 2 ObchZ upravuje způsob čerpání úvěru.

Účelový úvěr jako takový je uzavírán proto, aby peníze byly čerpány na smluvený účel. Tento účel je důležitý pro věřitele úvěru, jelikož slouží ke kalkulaci rizika návratnosti, která se následně promítá do stanovení úrokové míry. Je zřejmé, že úvěr bez stanoveného účelu je dražší. Stanovení účelu úvěru dává věřiteli větší kontrolu nad poskytnutými peněžními prostředky.

Pro případ uzavření účelového úvěru, zákonodárce dispozitivně ustanovil v § 501 odst. 2 možnost, jakou formou je možno účelový úvěr čerpat. Jedná se o takový způsob čerpání, kdy dlužníkovi věřitelé jsou uspokojováni do výše svých pohledávek přímo poskytovatelem úvěru. Právní kvalifikace takového plnění se opírá o § 332 ObchZ, kdy věřitel je povinen přijmout plnění jeho závazku nabídnuté třetí osobou, pokud není plnění vázáno na osobní vlastnosti dlužníka. Poskytovatel úvěru se tedy nestává zavázaným z úvěru vedle dlužníka či namísto dlužníka, je jen povinen za něj závazek plnit.

Věřitel může dále zabezpečit respektování účelového omezení, pokud už by docházelo k poskytnutí prostředků v hotovosti či převodem přímo dlužníkovi, také sankcemi, například smluvní pokutou. Pokud dlužník použije poskytnuté peněžní prostředky jinému než smluvenému účelu nebo jestliže jejich použití k smluvenému účelu je nemožné, dává obchodní zákoník věřiteli oprávnění odstoupit od smlouvy pro porušení dohody o účelovém omezení úvěru na základě § 507 ObchZ.

9.2.1. Účel úvěru v novém občanském zákoníku

Nový občanský zákoník promítá také do své úpravy zásadu účelovosti. Její konstrukce není od úpravy v obchodním zákoníku příliš odlišná. Zpřesnění a zároveň zjednodušení formulace totožných práv a povinností smluvních stran je patrné zejména v § 2400 NOZ, který navazuje na § 507 ObchZ.

9.3. Zajištění úvěru

Za zajištění závazku z úvěru, tedy vrácení poskytnutých peněžních prostředků, lze považovat zajištění prostředky upravenými obchodním zákoníkem, zákonem o cenných papírech a občanským zákoníkem.⁷¹

---

⁷¹ ŠTENGLOVÁ, Ivana, Stanislav PLÍVA, Miloš TOMSA et al. *Obchodní zákoník: komentář*. 13. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 905

Vzhledem k obvyklé dlouhodobosti závazku ze smlouvy o úvěru, bývá velmi časté a obvyklé, že úvěry bývají zajištěny. Ustanovení obchodního zákoníku upravující smlouvu o úvěru nespécifikují žádný zvláštní způsob zajištění pro smlouvu o úvěru.

Výběr druhu zajištění pro konkrétní smlouvu o úvěru ovlivňuje mnoho faktorů. Ať už je to bonita dlužníka, účel úvěru, výše poskytovaného úvěru, osoba věřitele apod.

Zajištění závazku se v rámci úpravy smlouvy o úvěru v obchodním zákoníku dotýká jediného ustanovení a to konkrétně § 505 ObchZ. Ten stanovuje dlužníkovu povinnost doplnit zajištění na původní rozsah pro případ zhoršení či zániku zajištění během smlouvy o úvěru. Lze jej tedy chápat jako specifickou klauzuli *rebus sic stantibus*.

Zhoršení zástavy bude připadat v úvahu při snížení ceny zástavy včetně cenného papíru oproti stavu při zřízení zástavního práva. Termín zhoršení zástavy je však pružný a náročný na interpretaci. Bude nutno přihlížet ke konkrétním okolnostem případu. I. Pelikánová se domnívá, že se může jednat o pouhou zmenšenou naději na plnění zajišťovacího závazku.⁷² Zde je potřeba souhlasit se stanoviskem P. Lišky, že předmětem komparace ve smyslu § 505 ObchZ, je jenom rozsah zajištění před a po rozhodné události., nikoliv komparace s velikostí závazku dlužníka vůči věřiteli.⁷³

Jestliže dlužník nedoplní zajištění, ačkoli má takovou povinnost, dopustí se porušení smluvního závazku. Zákon stanoví zvláštní sankci v podobě práva věřitele odstoupit od smlouvy po poskytnutí dodatečně přiměřené lhůty dlužníkovi pro doplnění zajištění. Na výše popsané odstoupení od smlouvy o úvěru bude aplikovatelný § 349 a násl. ObchZ.⁷⁴ Z dotčených zákonných ustanovení není jednoznačně patrné, že by věřitel musel dlužníka k doplnění zajištění vyzvat a výslovně mu lhůtu určit. Stačí, uplyne-li marně přiměřená lhůta od zhoršení zajištění. Není však vyloučen i opačný výklad. V případě vzniku škody na straně věřitele, pramenící z porušení dlužníkovy povinnosti, bude dlužník povinen ji nahradit v souladu s § 373 an. ObchZ.

---

⁷² PELIKÁNOVÁ, Irena. *Komentář k obchodnímu zákoníku: Díl 4, § 409–565*. Praha: Linde, 1997, s. 397

⁷³ DĚDIČ, Jan. *Obchodní zákoník: komentář*. Díl IV. 1. vyd. Praha: Polygon, 2002, s. 997

⁷⁴ PELIKÁNOVÁ, Irena. *Komentář k obchodnímu zákoníku: Díl 4, § 409–565*. Praha: Linde, 1997, s. 397

Zákonné oprávnění odstoupit od smlouvy v případě nedoplnění zástavy znamená ztrátu lhůt. Všechny dlužné splátky se tímto stávají splatnými stejně tak i úrok.

9.3.1. Zajištění úvěru v novém občanském zákoníku

V úpravě nového občanského zákoníku je patrná změna systematiky úpravy zajištění. V rámci úpravy úvěru není zajištění vůbec zmiňováno a je tedy plně přenecháno obecným ustanovením. Nový občanský zákoník odděluje od zajišťovacích prostředků takové instrumenty, kterými dochází pouze k utvrzení dluhu. Tímto se kriticky vymezuje vůči úpravě v občanském a obchodním zákoníku, které nerozlišovaly, zda použitím jednotlivých zajišťovacích prostředků dochází k přímému uspokojení ze zajišťovacího prostředku či nikoliv.

Do skupiny utvrzovacích instrumentů patří smluvní pokuta a uznání dluhu (§ 2010 NOZ). Toto nové rozřazení a použitou terminologii vnímám jako správnou, protože těmito utvrzovacími prostředky se pouze navyšuje dlužná částka či dochází k určitému zvýšení šance na uhrazení dluhu v případě uznání dluhu. Je-li však dlužník majetkově nedostatečný dostát svému závazku, nezaplatí ani jistinu, ani úroky a tedy ani smluvní pokutu.

V druhé skupině zajišťovacích prostředků nazvané zajištění si již dlužník může být jist, že dojde uspokojení své pohledávky, pokud byl zajišťovací prostředek použitý pro zajištění závazku v dostatečné hodnotě k ujednanému závazku. Do této skupiny patří zástavní a zadržovací právo, ručení, finanční záruka, zajišťovací převod práva a srážky ze mzdy.

Z hlediska vlivu obecné úpravy zajištění na smlouvu o úvěru je nutno poznamenat, že nadále trvá povinnost úvěrovaného doplnit jistotu, v případě, že ztratí na ceně tak, že zajištění se stane nedostatečným (viz. § 2017 NOZ). Úvěrovaný tak musí učinit bez zbytečného odkladu, pokud tak neučiní, stane se splatnou ta část pohledávky, která není zajištěna. Nový občanský zákoník také nedává úvěrujícímu právo na odstoupení od smlouvy v případě nedoplnění zajištění (viz. § 2017 NOZ).

9.4. Odkaz na všeobecné obchodní podmínky

Ustálenou praxí v rámci uzavírání úvěrových smluv u bank a jiných profesionálních poskytovatelů úvěrů je používání odkazu na jejich obchodní podmínky. Z hlediska právní teorie se jedná o jednostranný projev vůle, v tomto případě věřitele, který v souladu s dispozitivní povahou úpravy úvěrové smlouvy v obchodním zákoníku, podrobně upravuje jednotlivá práva a povinnosti smluvních stran. Obchodní podmínky, v této oblasti obvykle označované jako úvěrové podmínky, obvykle vydává každý větší poskytovatel úvěrů, přičemž je běžné, že jsou vydávány a aplikovány ve více verzích v závislosti na druhu úvěru, osobě dlužníka, velikosti úvěru apod.

Obchodní podmínky nejsou smlouvou v pravém slova smyslu. Stávají se však součástí smluvních vztahů tak, že smlouva, uzavíraná o jednotlivém úvěru na určité obchodní podmínky odkazuje. Tím se stávají součástí smluvního textu a jejich obsah nabývá závaznosti pro smluvní strany. Základní smlouva tak bývá obvykle stručnější a odráží jen skutečně individualizované okolnosti daného obchodního případu.⁷⁵

Obchodní zákoník rozlišuje v kogentním § 273 odst. 1 ObchZ tři typy obchodních podmínek.

Předně jde o obchodní podmínky, jež vypracovaly organizace, ve kterých se obchodníci určitého oboru spolčují k prosazování svých zájmů a zajišťování společných potřeb. Druhou skupinu představují obchodní podmínky, které vznikly jiným způsobem, ale jsou rovněž kontrahentům známé, takže bez dalšího postačuje na ně ve smlouvě pouze odkázat. Nejčastějším případem a v praxi poskytování úvěrů nejobvyklejším typem obchodních podmínek jsou takové, jež si dodavatel zboží, poskytovatel prací nebo služeb sám sestaví, ve smlouvě a pak na ně odkazuje. Tyto podmínky však před tím, než bylo přistoupeno ke kontraktačnímu jednání, zpravidla druhé straně známy nebyly. Potom nestačí na takové

---

⁷⁵ POKORNÁ, Jarmila, Zdeněk KOVAŘÍK, Zdeněk ČÁP et al. *Obchodní zákoník: komentář*. II. díl. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2009, 2 sv., s. 1297

smluvní podmínky, na rozdíl od předchozích případů jenom odkázat, ale je nutno jejich vyhotovení se smlouvou vydat druhé smluvní straně.⁷⁶

Pokud se dostanou do rozporu ujednání obchodních podmínek se smluvním ujednáním, dle ustanovení § 273 odst. 2 ObchZ mají přednost smluvní ujednání.

Použitím obchodních podmínek tedy dává věřitel dlužníkovi najevo, že se jedná o standardizovanou smlouvu, kterou uzavírá často a nehodlá tedy o ní vyjednávat. Z hlediska věřitele se jedná o zjednodušení přípravy na uzavření smlouvy. Z hlediska dlužníka se může jednat o dvousečnou zbraň. Na jednu stranu je pro něj použití standardizovaných obchodních podmínek určitou mírou jistoty, že uzavírá smlouvu za těch stejných podmínek jako již mnoho lidí před ním i po něm. Reálné riziko se však objevuje zvláště u jiných a v zásadě menších poskytovatelů úvěru, než jsou banky. Všeobecné obchodní podmínky bývají velkou masou převážně technického textu, který je pro neprávnicka velmi náročný a z toho důvodu jí tito kontrahenti nevěnují náležitou pozornost. Z výše uvedeného vyplývá, že není zřejmě těžké schovat do těchto obchodních podmínek ustanovení nevýhodné pro dlužníka tak, aby to dlužník prakticky nemohl rozpoznat, pokud by věřitel jednal s tímto úmyslem. Tuto praxi samozřejmě nelze předpokládat u bank a etablovaných poskytovatelů úvěrů na našem trhu.

Navazující logickou otázkou je samozřejmě otázka změn obchodních podmínek. Všeobecně platí, že obchodní podmínky jsou platné ve znění, které bylo účinné v okamžiku podpisu smlouvy. Pokud jsou obchodní podmínky dodatečně měněny, nedotýká se tato změna již uzavřené smlouvy. K aktualizaci obchodních podmínek by samozřejmě dojít mohlo, avšak buď výslovnou dohodou, nebo aktivním konkludentním jednáním.

9.4.2. Odkaz na všeobecné obchodní podmínky v novém občanském zákoníku

Pro urychlení a usnadnění procesu uzavírání smluv mají strany možnost podřídit svůj vztah pravidlům obsaženým v obchodních podmínkách i podle nového občanského zákoníku. V tomto odlišuje nový občanský zákoník případy vzájemného styku podnikatelů a případy ostatní. Nejedná-li se o styk mezi podnikateli, vyžaduje se, aby takové podmínky byly

---

⁷⁶ tamtéž

k nabídce přiloženy anebo aby byly stranám při uzavření smlouvy známy, ledaže akceptant prohlásí, že tyto podmínky zná. Splnění této podmínky se nevyžaduje při kontraktačním jednání podnikatelů v případech, kdy se odkazuje na všeobecné obchodní podmínky vypracované zájmovými nebo odbornými organizacemi, o nichž se předpokládá, že jsou profesionálům známy.⁷⁷

Aby byly obchodní podmínky pro obě strany závazné, musí být oběma stranám známé, což zpravidla předpokládá jejich přiložení k návrhu smlouvy.⁷⁸

Praktickou změnu, zvláště pro významné poskytovatele úvěrů na našem trhu přináší § 1752 NOZ. Toto ustanovení vytváří typ smluvní strany, jež je definována jako strana, která v běžném obchodním styku uzavírá s větším počtem osob smlouvy zavazující dlouhodobě k opětným plněním stejného druhu s odkazem na obchodní podmínky. V případě, že smluvní strana výše popsaného typu uzavírá takovou smlouvu, u níž je patrná, již při jednání o uzavření smlouvy rozumná potřeba pozdější změny obchodních podmínek, může být ve smlouvě stanoveno, že tato strana je oprávněna obchodní podmínky v přiměřeném rozsahu měnit. Přičemž, pro platnost této dohody, musí být předem alespoň ujednáno, jak se změna druhé straně oznámí a pokud se této straně založí právo změny odmítnout a závazek z tohoto důvodu vypovědět ovšem ve výpovědní době, která je dostatečná k obstarání obdobných plnění od jiného dodavatele.

Nový občanský zákoník dále ustanovuje v § 1753 : *Ustanovení obchodních podmínek, které druhá strana nemohla rozumně očekávat, je neúčinné, nepřijala-li je tato strana výslovně...* Zda mohla druhá strana dané ustanovení obchodních podmínek se má posuzovat vzhledem jeho obsahu a způsobu vyjádření.

---

⁷⁷ ELIÁŠ, Karel et al. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2012, s. 717

⁷⁸ Dostupné také zde <http://obcanskyzakonik.justice.cz/smluvni-pravo/konkretni-zmeny-v-obecne-casti/zmeny-v-obchodnich-podminkach/>

10. Zánik závazku ze smlouvy o úvěru

Právní vztah ze smlouvy o úvěru, stejně jako jakýkoliv jiný závazkový právní vztah vzniká, mění se a zaniká na základě určitých právních skutečností. Výklad o zániku se tudíž týká těch právních skutečností, jejichž právním následkem je zánik závazku. V rámci závazku musíme rozeznávat zánik závazku ve smyslu zániku konkrétní jednotlivé subjektivní povinnosti a na druhé straně zánik závazkového vztahu jako celku, k němuž můžeme dojít dříve, než zaniknou všechny povinnosti a jim odpovídající subjektivní práva, která jsou obsahem závazku. Obecně můžeme rozdělovat zánik závazku s uspokojením věřitele a bez uspokojení věřitele.

Závazkový právní vztah by měl zaniknout s uspokojením věřitele splněním, pokud se po celou dobu svého trvání vyvíjel stranami předvídaným způsobem. Zanikne-li jinak, před nebo po splatnosti, je to signál poruchy ve vývoji tohoto vztahu.

Přestože je nepřesné mluvit v souvislosti se zánikem závazku o zániku *smlouvy*, můžeme se s takovým vyjádřením setkat poměrně často a mnohdy i v legislativních textech. Je zřejmé, že smlouva, která byla jednou uzavřena, trvá dál i po zániku závazku, a dokonce trvat musí, nemáme-li vše, co bylo dosud plněno kvalifikovat jako plnění bez právního důvodu nebo plnění, jehož právní důvod dodatečně odpadl. Taková definice by vedla ke vzniku povinnosti vrátit bezdůvodné obohacení. Smlouva proto i po zániku závazku i veškerého obsahu závazkového vztahu má nadále svůj právní význam. Dokonce i zánik smlouvy *ex nunc* by zpravidla působil řadu problémů, protože je třeba vztahy mezi stranami vypořádat podle smlouvy, přestože smluvní vztah již je ukončen. Na druhé straně může termín „zánik smlouvy“ pomoci k řešení popsanych terminologických obtíží, protože vyjadřuje vcelku zřetelně, že určitá právní skutečnost má za následek ukončení dosavadního smluvního vztahu mezi stranami, aniž něco vypovídá o jednotlivých právech a povinnostech ze

smlouvy, které možná ještě nějakou dobu budou trvat. Setkáme-li se s takovou terminologií, je třeba ji správně a s pochopením výše uvedených otázek interpretovat.⁷⁹

10.1. Splnění

V ideálním případě zaniká závazek ze smlouvy o úvěru splněním. Tedy takovým právním úkonem, který směřuje ke zrušení povinnosti (právního vztahu) chováním odpovídajícím obsahu subjektivní povinnosti smluvní strany. Splnění je tedy právní úkon, který způsobuje zánik závazku uspokojením věřitele.⁸⁰ V případě smlouvy o úvěru, s ohledem na její synalagmatický charakter, tedy mluvíme o smluvním průběhu kdy, věřitel řádně a včas poskytl na požádání dlužníkovi smlouvené peněžní prostředky a dlužník tyto peněžní prostředky řádně a včas věřiteli vrátil a zaplatil úroky. Jak již bylo mnohokrát zmíněno v této práci, smlouva o úvěru je upravena převážně dispozitivně, při hodnocení řádnosti splnění závazku ze smlouvy o úvěru je nutné brát zřetel na všechna ujednání, která mezi sebou smluvní strany dohodly. Ať již se jedná o způsob poskytnutí či vrácení peněžních prostředků (hotovostně či bezhotovostně), měnu ve které budou prostředky poskytnuty apod.

10.2. Zánik závazku ze smlouvy o úvěru v úpravě nového občanského zákoníku

V novém občanském zákoníku je problematice splnění závazku věnován větší prostor, v porovnání s rozsahem, který je mu věnován v zákoníku obchodním. V jednotlivých ustanoveních je patrné, že množství norem pochází právě z obchodního zákoníku, které byly ještě dále doplněny. Povinností úvěrovaného tedy nadále bude plnit řádně a včas, aby jeho závazek vůči úvěrujícímu zanikl. Z hlediska změn, které nový občanský zákoník přináší v oblasti splnění závazků, se budu věnovat jen těm, které, dle mého názoru, mohou mít vliv na strany smlouvy o úvěru.

---

⁷⁹ PELIKÁNOVÁ, Irena. *Obchodní právo: Obligační právo – komparativní rozbor*. 4. díl. 1. vyd. Praha: ASPI-Wolters Kluwer, 2009, s. 296 -297

⁸⁰ PELIKÁNOVÁ, Irena. *Obchodní právo: Obligační právo – komparativní rozbor*. 4. díl. 1. vyd. Praha: ASPI-Wolters Kluwer, 2009, s. 297

§ 1932 NOZ upravuje započítávání plnění dlužníka, kterého tíží více dluhů. Dlužník, který má plnit na jistinu, úroky a náklady spojené s uplatněním pohledávky, započte se jeho plnění nejprve na úroky z prodlení, poté na úroky a nakonec jistinu. Toto pořadí započtení svého plnění může dlužník změnit, jestliže projeví při plnění jinou vůli. Toto ustanovení je podrobnější než úprava v obchodním zákoníku (§ 330 ObchZ). Určí-li si ovšem dlužník, podle nového občanského zákoníku, že plní nejprve na jistinu, náklady spojené s uplatněním pohledávky i úroky se budou nadále úročit.

Podrobněji se věnuje nový občanský zákoník také situacím, kdy za dlužníka plní třetí osoba, které tímto vzniká nárok na postoupení pohledávky věřitele. Dle § 1936 a násl. NOZ, pokud dluh plnila osoba, která dluh zajistila, přechází na ni pohledávka věřitele okamžikem splnění dluhu automaticky a to včetně zajištění a práv s pohledávkou spojených. Dochází tedy k legální cessi.⁸¹

10.3. Odstoupení od smlouvy o úvěru

Odstoupení od smlouvy je jednostranný právní úkon, který zrušuje celý závazkový vztah ze smlouvy; smluvní strana je oprávněna odstoupit od smlouvy jenom v případech stanovených zákonem nebo smlouvou.⁸²

Podle obecného ustanovení § 344 ObchZ je možné od smlouvy odstoupit v případech, které stanoví smlouva nebo obchodní zákoník. Pro smlouvu o úvěru přicházejí v úvahu především ustanovení § 505, 506 a 507 ObchZ. V nich jsou upraveny tyto důvody odstoupení od smlouvy:

- Dlužník v přiměřené lhůtě nedoplní na původní rozsah zajištění závazku vrátit poskytnuté peněžní prostředky, pokud se toto zajištění za trvání smlouvy o úvěru zhoršilo nebo zaniklo,

---

⁸¹ Dostupné také: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/smluvni-pravo/konkretni-zmeny-v-obecne-casti/zmeny-v-uprave-zaniku-zavazku/>

⁸² PELIKÁNOVÁ, Irena. *Obchodní právo: Obligační právo – komparativní rozbor*. 4. díl. 1. vyd. Praha: ASPI-Wolters Kluwer, 2009, s. 339.

- Dlužník je v prodlení s vrácením více než dvou splátek, tedy alespoň tří; může být sporné, zda musí jít po sobě následující splátky, spíše se však kloním k názoru, že stačí, aby se prodlení týkalo jakýchkoliv tří splátek,
- Dlužník je v prodlení jedné splátky po dobu delší než tři měsíce,
- Podle smlouvy mají být peněžní prostředky poskytnuty jen k určitému účelu a dlužník je použil k účelu jinému,
- Podle smlouvy mají být peněžní prostředky poskytnuty jen k určitému účelu a jejich použití k tomuto účelu je nemožné.⁸³

Za sporné by mohlo být považováno, vzhledem ke zvláštní úpravě možnosti odstoupit od smlouvy o úvěru z důvodu prodlení dlužníka se splácením úvěru, zdá má věřitel možnost od smlouvy odstoupit ještě podle § 345 a následujících ustanovení ObchZ. S. Plíva⁸⁴ zastává názor, že úpravu v § 506 ObchZ je třeba považovat za konkretizaci podmínek možnosti odstoupit od smlouvy z důvodu prodlení dlužníka, protože se kloní spíše k názoru, že odstoupení z důvodu prodlení za jiných podmínek nepřichází na základě smlouvy o úvěru v úvahu.

Vzhledem ke speciální úpravě odstoupení od smlouvy o úvěru není vyloučena možnost od smlouvy o úvěru odstoupit i v případě, že ještě k prodlení nedošlo, ovšem za podmínek § 348 ObchZ. Samozřejmě pak může být důvodem možnosti věřitele od smlouvy odstoupit i porušení jiných povinností, než těch, které jsou upraveny v § 505, 506 a 507 ObchZ. Pro ně bude platit smluvní ujednání nebo obecná úprava odstoupení od smlouvy v § 345 až 348 ObchZ.⁸⁵

10.3.1. Odstoupení od smlouvy a jeho vazba na zajištění a úroky

Pro odstoupení od smlouvy za podmínek § 505, 506 a 507 má mimořádný význam řešení otázky, jaké důsledky jsou s odstoupením spojené z hlediska zajištění pohledávky věřitele na

⁸³ PLÍVA, Stanislav. Právní problematika úvěrové smlouvy. *Obchodní právo*. 1998, č. 12, s. 17.

⁸⁴ PLÍVA, Stanislav. Právní problematika úvěrové smlouvy. *Obchodní právo*. 1998, č. 12, s. 17.

⁸⁵ PLÍVA, Stanislav. Právní problematika úvěrové smlouvy. *Obchodní právo*. 1998, č. 12, s. 17.

vrácení poskytnutých peněžních prostředků a na zaplacení úroků z tohoto úvěru. Odstoupení od smlouvy má za následek zánik smluvního vztahu, nemá však za následek zánik věcněprávních účinků smlouvy, které v mezidobí nastaly. Odstoupením od smlouvy se tedy ruší smlouva *ex nunc* a strany jsou povinny vrátit, co již plnily. Toto se však týká jenom těch práv a povinností, které ještě nezanikly tím, že byly splněny nebo jiným způsobem zanikly.

Tato otázka se týká zajištění zástavním právem a ručením. K zajímavému vývoji v této problematice došlo v druhé polovině 90-tých let. Tedy před novelou obchodního zákoníku v roce 2000. Nejčastější formou zajištění bývají zástavní právo (§ 151g ObčZ) a ručení (§ 311 odst. 1 ObchZ). V jejich úpravě je výslovně stanoveno, že tato zajištění zanikají, jestliže zanikne zajištěná pohledávka (zajištěný závazek), ustanovuje tedy jasný vztah akcesority k závazku, jež zajišťují.

Konkrétní spor, který se v tomto období vyvinul a týkal otázky, zda v případě odstoupení od smlouvy toto zajištění zaniká či nikoliv. Část odborné veřejnosti zastávala názor, že v případě odstoupení od smlouvy zajištěná pohledávka zaniká a vzniká pohledávka nová z titulu bezdůvodného obohacení. Vzhledem k tomu, že podle této teorie původní pohledávka zanikla a vznikla nová, se zánikem původní pohledávky zaniklo také její zajištění. Popsané stanovisko části odborné veřejnosti podpořil ve svém rozhodnutí Vrchní soud.⁸⁶ Opačné stanovisko v tomto období zastával S. Plíva, který argumentoval pouhou přeměnou původní pohledávky a změnou podmínek, za nichž je dlužník povinen věřitelovu pohledávku uspokojit. Změna tedy podle S. Plívy spočívala pouze v tom, že se celá pohledávka stává splatnou na žádost věřitele, bez ohledu na dohodnutou nebo zákonnou lhůtu k vrácení. Tímto tedy podle něj nemůže být ani splněna podmínka pro zánik zajištění pohledávky.⁸⁷ I. Pelikánová opírala své stanovisko argumentací následkem. Pokud totiž oprávněný věřitel odstupuje od smlouvy o úvěru, čímž uplatňuje sankci za protiprávní jednání dlužníka, podle postupu zastávaného Vrchním soudem v Praze ve výše uvedeném rozsudku by tím věřitel jednoznačně zhoršoval své postavení. Z tohoto I. Pelikánová

---

⁸⁶ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 27. 6. 1996, sp. zn. 5 Cmo 62/95.

⁸⁷ PLÍVA, Stanislav. Právní problematika úvěrové smlouvy. *Obchodní právo*. 1998, č. 12, s. 11

dovozuje, že odstoupením od smlouvy o úvěru pohledávka na vrácení půjčených prostředků trvá a tedy trvá i její zajištění⁸⁸

Právní nejistotu zčásti odstranila novela č. 370/2000 Sb., která do § 505 a § 507 ObchZ přidala větu. „Odstoupení věřitele od smlouvy nemá vliv na zajištění závazku z této smlouvy.“ Jelikož byla tato věta přidána pouze do těchto dvou paragrafů, lze usuzovat, že pokud by věřitel odstoupil z jiného důvodu, než je uvedeno v těchto ustanoveních, teoreticky by to mělo opět způsobit zánik zajištění. V souladu argumentací I. Pelikánové, kterou uplatňovala ještě před novelou č. 370/2000 Sb., bych se opět přikláněl k výkladu, který apeluje na účel ustanovení, jímž rozhodně není zhoršit právní postavení oprávněného odstupujícího od smlouvy, který tímto reaguje na předchozí protiprávní jednání dlužníka. Přesto, jak doporučuje S. Plíva, všem těmto potížím a nejasnostem lze předejít zařazením ustanovení do smlouvy, že zajištění trvá i v případě odstoupení věřitele od smlouvy.⁸⁹

10.3.2. Odstoupení od smlouvy v úpravě nového občanského zákoníku

V rámci speciálních ustanovení upravujících úvěr dává úvěrujícímu možnost odstoupit od smlouvy pouze z důvodu použití poskytnutých peněžních prostředků na jiný, než smluvený účel nebo je-li použití peněz ke smluvenému účelu nemožné (§ 2400 NOZ).

Další úpravu týkající se odstoupení od smlouvy nalezneme v obecných ustanoveních. Pro smluvní strany úvěru je přínosné, že zákonodárce začlenil do obecných ustanovení (konkrétně § 2005 NOZ poslední věta), že je-li dluh zajištěn, nedotýká se odstoupení od smlouvy zajištění. Jak již bylo zmíněno v předchozím výkladu o zajištění, úvěrovaný nadále nemá právo od smlouvy odstoupit, nedoplní-li úvěrovaný sníženou hodnotu zajištění.

Smluvní strany úvěru budou tedy moci bez zbytečného odkladu odstoupit podle nového občanského zákoníku od smlouvy pouze v případě, že druhá strana poruší smlouvu podstatným způsobem. Za podstatné porušení smlouvy považuje zákon takové porušení, o

---

⁸⁸ PELIKÁNOVÁ, Irena. *Komentář k obchodnímu zákoníku*. Díl 4. Praha: Linde, 1997, s. 398–399

⁸⁹ PLÍVA, Stanislav. Právní problematika úvěrové smlouvy. *Obchodní právo*. 1998, č. 12, s. 11

němž strana věděla nebo musela vědět, že by druhá strana smlouvu neuzavřela, pokud by toto porušení předvídala nebo v případě, že z chování druhé strany nepochybně vyplyne, že poruší smlouvu podstatným způsobem, a nedá-li na výzvu oprávněné strany přiměřenou jistotu (§ 2002 odst. 1 a 2 NOZ).

11. Shrnutí změn týkajících se úpravy úvěru v novém občanském zákoníku

Jak zmiňuje sama důvodová zpráva k novému občanskému zákoníku, úprava úvěru v novém občanském zákoníku byla s drobnými úpravami převzata z obchodního zákoníku. Úprava smlouvy o úvěru je v novém občanském zákoníku zkrácena. Upravuje ji pouze šest paragrafů, oproti předchozí úpravě, která obsahovala paragrafů jedenáct. Toto zkrácení je, dle mého názoru, způsobeno lepším základem v obecné úpravě, která je účelněji propojená se speciálními ustanoveními.

Výraznou změnou je přejmenování smluvních stran na úvěrujícího a úvěrovaného. Toto přejmenování lépe koresponduje se synalagmatickým charakterem smlouvy o úvěru. Kdo ze smluvních stran je v jednotlivých stádiích průběhu smluvního vztahu založeného smlouvou o úvěru, se střídá a nové názvosloví smluvních stran jednoznačně napomáhá v orientaci. Změna je přínosná pro celkovou přehlednost a srozumitelnost nového občanského zákoníku a také pro laickou veřejnost, která je koncovým uživatelem tohoto civilního kodexu českého práva.

Nový občanský zákoník nepřevzal ustanovení § 499 ObchZ, které dávalo možnost věřiteli, u něhož je poskytování úvěrů předmětem podnikání, dohodnout za sjednání závazku poskytnout peněžní prostředky dlužníku na jeho požádání. Tuto změnu vnímám jako pozitivní, jelikož závazek poskytnout nově již úvěrovanému na jeho požádání peněžní prostředky má totožné následky pro úvěrujícího, ať už je poskytování úvěrů předmětem činnosti, či nikoliv. Vždy to pro úvěrujícího znamená rezervaci určitého objemu peněžních prostředků, které mohou být odčerpány v budoucnu nezávisle na jeho rozhodnutí. Nový občanský zákoník tedy, na rozdíl od obchodního zákoníku, nebrání kterémukoliv úvěrujícímu, aby si za sjednání závazku poskytnout úvěrovanému peněžní prostředky na jeho požádání sjednal úplatu.

Problematika určení částky a měny, ve které má být úvěr poskytnut zůstala nezměněna. Nový občanský zákoník dále výslovně nezmiňuje nutnost souladu úvěru s devizovými předpisy. I přes to, devizový zákon zůstává dále veřejnoprávní úpravou, která se dotýká úvěrování, hlavně co do měny, ve které má být poskytnut, a proto ho budou muset mít smluvní strany na zřeteli při uzavírání svých úvěrových smluv.

Závazek úvěrujícího poskytnout peněžní prostředky úvěrovanému na jeho požádání dostala v novém občanském zákoníku změny, co do časového ohraničení tohoto závazku. Nově tento závazek úvěrujícího je platný, dokud závazek ze smlouvy trvá. Zde došlo k přeformulování významově obdobné normy. Poslední z podstatných náležitostí úvěrové smlouvy, tedy povinnost úvěrovaného vrátit poskytnuté peněžní prostředky a zaplatit z nich úroky, zůstala beze změn.

V úvěrové smlouvě jsou strany oprávněny dohodnout v souladu s § 1806 NOZ, že budou placeny úroky z již splatných, avšak nezaplacených úroků.

Nový občanský zákoník již nezařazuje do úpravy úvěru speciální ustanovení týkající se úpravy zajištění pro tento typ závazku. Celou úpravu zajištění tedy nalezneme v obecných ustanoveních týkajících se zajištění a pro úvěr nejsou stanoveny žádné odchylky. Nový občanský zákoník rozlišuje mezi zajištěním dluhu (zástavou, ručením, bankovní zárukou, zajišťovacím převodem a dohodou o srážkách ze mzdy) a jejich utvrzením (uznáním dluhu a sjednáním smluvní pokuty). Uznání dluhu, ani sjednání smluvní pokuty totiž hospodářsky nezajišťují pohledávku věřitele, třebaže mu poskytují jiné výhody. V rámci úpravy zajištění zůstává úvěrovanému povinnost doplnit jistotu, ztratí-li jistota na ceně. Rozdíl je však v následku. V případě, že úvěrovaný nedoplní jistotu bez zbytečného odkladu na požadovanou cenu, stane se splatnou ta část pohledávky, která není zajištěna (§2017 NOZ). Nový občanský zákoník neumožňuje úvěrovanému odstoupit od smlouvy o úvěru z důvodu nedoplnění jistoty na původní cenu.

Pro urychlení a usnadnění procesu uzavírání smluv mají strany možnost odkázat v úvěrové smlouvě na všeobecné obchodní podmínky. Nový občanský zákoník v tomto rozlišuje vzájemný styk dvou podnikatelů při jejich podnikání a případy ostatní. § 1752 odst. 1 NOZ

vymezuje typ smluvní strany, která uzavírá v běžném obchodním styku s větším počtem osob smlouvy zavazující dlouhodobě k opětovným plněním stejného druhu s odkazem na obchodní podmínky. Tato strana si může se svým kontrahentem ujednat, že může obchodní podmínky v přiměřeném rozsahu změnit. Dle § 1752 odst. 1 NOZ si mohou strany dohodnout, že výše vymezená strana může obchodní podmínky jednostranně změnit v přiměřeném rozsahu. Takové ujednání je možno sjednat, jestliže již při jednání o uzavření smlouvy vyplývá z povahy závazku rozumná potřeba jejich pozdější změny. Pro platnost tohoto ujednání musí být předem ujednáno, jak se změna druhé straně oznámí a pokud se této straně založí právo změny odmítnout a závazek z tohoto důvodu vypovědět, tak ve výpovědní době dostatečné k obstarání obdobných plnění od jiného dodavatele.

Za zmínku stojí také § 1753 NOZ. Ten stanovuje, že ustanovení obchodních podmínek, které druhá strana nemohla rozumně očekávat, je neúčinné, nepřijala-li je tato strana výslovně. Zda se určité ustanovení obchodních podmínek dalo očekávat či nikoliv se posoudí nejen vzhledem k jeho obsahu, ale i ke způsobu jeho vyjádření.

V oblasti splnění závazku nedošlo k výrazným koncepčním změnám. Splnění závazku je oproti předchozí úpravě řešeno na větším rozsahu legislativního textu. Podrobnější úpravy se dočkala problematika započítávání plnění u dlužníka, jehož vůči věřiteli tíží více dluhů (§ 1932 odst. 1 a 2 NOZ). Dlužník může svou vůlí změnit zákonem určený postup započtení jeho plnění, tedy nejdříve na úroky z prodlení, poté na úroky a nakonec na jistinu. Jestliže dlužník určí, že plní nejprve na jistinu úročí se náklady i úroky.

Podrobněji se věnuje nový občanský zákoník také situacím, kdy za dlužníka plní třetí osoba, které tímto vznikl nárok na postoupení pohledávky věřitele. Dle § 1936 NOZ a násl. vstupuje ten, kdo plnil za dlužníka automaticky do práv věřitele. Dlužník má povinnost vyrovnat, co za něj třetí osoba plnila. Na třetí osobu tímto přechází pohledávka věřitele včetně příslušenství, zajištění a dalších práv s pohledávkou spojených. Věřiteli vzniká povinnost vůči třetí osobě. Je povinen vydat třetí osobě, která za dlužníka plnila potřebné doklady k pohledávce a vše, co je k uplatnění pohledávky zapotřebí.

Ve speciálních ustanoveních, které upravují smlouvu o úvěru v novém občanském zákoníku zůstal pouze jeden důvod k odstoupení od smlouvy od úvěru. Tato odchylka od obecných ustanovení o závazcích dává právo odstoupit od smlouvy úvěrujícímu, pokud úvěrovaný použije poskytnuté peněžní prostředky na jiný než smluvený účel a v případě, že použití peněz ke smluvenému účelu je již nemožné. Podle nového občanského zákoníku není důvodem pro odstoupení od smlouvy o úvěru nedoplnění hodnoty zajištění úvěrovaným, jehož hodnota klesla. Tato skutečnost nadále způsobuje pouze zesplatnění té části závazku, která není zajištěna.

Zákonodárce prakticky začlenil do obecné úpravy o odstoupení od smlouvy pravidlo, že byl-li dluh zajištěn, nedotýká se odstoupení od smlouvy zajištění (§ 2005 odst. 2 NOZ).

Závěr

Úprava úvěru je v českém právním řádu tradičně koncipována jako samostatný smluvní typ. Tato koncepce je, dle mého názoru, zvolena správně, protože je dobře srozumitelná pro běžného občana, pokud je v pozici smluvní strany smlouvy o úvěru.

Smlouva o úvěru je typická svou dispozitivností, čímž dává smluvním stranám efektivní a flexibilní nástroj, jež si mohou dostatečně modifikovat podle svých potřeb.

Kladně hodnotím postup tvůrců nového občanského zákoníku, kdy se inspirovali úpravou smlouvy o úvěru v obchodním zákoníku. Při jejím přenesení do nového občanského zákoníku došlo k výrazně lepšímu provázání speciální úpravy smlouvy o úvěru s všeobecnými ustanoveními o závazcích, což se projevilo zkrácením a zpřehledněním úpravy smlouvy o úvěru, při zachování totožné úrovně komplexnosti právní úpravy.

V souladu se zásadou bezformálnosti právních jednání zákonodárce zachoval fakultativní písemnou formu smlouvy o úvěru. Za pozitivní změnu považuji přejmenování smluvních stran na „úvěřující“ a „úvěrovaný“, které napomáhá přehlednosti v průběhu smluvního vztahu. Nový občanský zákoník nepřevzal dispozitivní § 499 ObchZ, který v praxi nefungoval bezproblémově. Pokud bych měl hodnotit § 499 ObchZ, nemyslím si, že bylo oprávněné v oblasti sjednání úplaty zvýhodňovat věřitele, jež mají poskytování úvěru jako předmět podnikání. Reflexe potřeb stávající praxe do nového občanského zákoníku je účelně promítnuta také v úpravě obchodních podmínek, kdy občanský zákoník zavádí za určitých okolností, možnost jednostranné změny obchodních podmínek v rozumném rozsahu.

Zastávám názor, že pro správné fungování trhu s volnými peněžními prostředky je správné, že právními předpisy dosud nebyla stanovena nejvyšší přípustná výše úroků, tak jak to předpokládá obchodní zákoník. Nestanovení maxima výše úroků umožňuje možnost realizace rizikových podnikatelských záměrů, stejně tak jako umožňuje získat peněžní prostředky osobám, které by je při existenci maximální možné výše úroků získat nemohly.

Zneužívání neexistence stropu pro výši úroků navíc v novém občanském zákoníku hlídá úprava lichvy a povinnost dodržování dobrých mravů.

K pozitivní změně došlo v novém občanském zákoníku v úpravě zajištění, kdy ve všeobecných ustanoveních byly od sebe odděleny utvrzovací prostředky a zajištění. Kladně je potřeba hodnotit také implementaci regule, že odstoupení od smlouvy nemá vliv na zajištění závazku.

Nový občanský zákoník, jež by měl nabýt účinnosti 1. 1. 2014, přináší pro smlouvu o úvěru převážně změny kosmetické, nicméně na praxi poskytování úvěrů by měly mít tyto změny pozitivní vliv. Jakkoliv můžeme dnes v době neúčinnosti nového občanského předjímat dopad jednotlivých změn na budoucí právní praxi, minulost nám již mnohokrát ukázala, že komplexní hodnocení nové právní úpravy je možné až s určitým časovým odstupem od nabytí její účinnosti.

Seznam použité literatury

Monografie

BAKEŠ, Milan, Marie KARFÍKOVÁ, Petr KOTÁB et al. *Finanční právo*. 6. uprav. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, 519 s. ISBN 978-80-7400-440-7.

BEJČEK, Josef, Karel ELIÁŠ a Přemysl RABAN. *Kurs obchodního práva: obchodní závazky*. 5. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010, 542 s. ISBN 978-80-7400-337-0.

DĚDIČ, Jan. *Obchodní zákoník: komentář*. Díl IV. 1. vyd. Praha: Polygon, 2002, s. 3059–4079. ISBN 80-7273-071-1.

ELIÁŠ, Karel et al. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2012, 1119 s. ISBN 978-80-7208-922-2.

GRŮŇ, Lubomír. *Finanční právo a jeho instituty*. 2. aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Linde, 2006, 323 s. ISBN 80-7201-620-2

KOBLIHA, Ivan, Jan KALFUS, Zdeněk KOVAŘÍK et al. *Obchodní zákoník: úplný text zákona s komentářem : podle stavu k 1.4. 2006*. Praha: Linde, 2006, 1554 s. ISBN 80-7201-564-8.

KOPÁČ, Ludvík. *Obchodní kontrakty*. Díl II. Praha: Prospektrum, 1994, s. 371–667. ISBN 80-7175-020-4.

MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 4., přeprac. vyd., (v nakl. Leges vyd. první). Praha: Leges, 2010, 640 s. ISBN 978-80-87212-39-4. 76

MAREK, Karel. *Smluvní obchodní právo, kontrakty*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006, 399 s. ISBN 80-210-3951-5.

OVEČKOVÁ, Olga, Kveta VRZGULOVÁ a Tatiana WEISSOVÁ. *Slovník obchodního práva*. 1. vyd. Bratislava: Iura Edition, 1994, 366 s. ISBN 80-88715-11-3.

PELIKÁNOVÁ, Irena. *Obchodní právo: Obligační právo – komparativní rozbor*. 4. díl. 1. vyd. Praha: ASPI-Wolters Kluwer, 2009, 395 s. ISBN 978-80-7357-428-4.

PELIKÁNOVÁ, Irena. *Komentář k obchodnímu zákoníku*. Díl 4. Praha: Linde, 1997, ISBN 80-7201-095-6.

PLÍVA, Stanislav. *Obchodní závazkové vztahy*. 2., aktualiz. vyd. Praha: ASPI-Wolters Kluwer, 2009, 339 s. ISBN 978-80-7357-444-4.

PLÍVA, Stanislav, Štefan ELEK, Petr LIŠKA et al. *Bankovní obchody*. Vyd. 1. Praha: ASPI-Wolters Kluwer, 2009, 220 s. ISBN 978-80-7357-433-8.

POKORNÁ, Jarmila, Zdeněk KOVAŘÍK, Zdeněk ČÁP et al. *Obchodní zákoník: komentář*. II. díl. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2009, 2 sv. (1079 s., s. 1081–1927). ISBN 978-80-7357-491-8.

ŠTENGLOVÁ, Ivana, Stanislav PLÍVA, Miloš TOMSA et al. *Obchodní zákoník: komentář*. 13. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010, 1447 s. ISBN 978-80-7400-354-7.

ŠVESTKA, Jiří, Jiří SPÁČIL, Marta ŠKÁROVÁ et al. *Občanský zákoník: komentář II. § 460 až 880*. 2. vyd. Praha: Beck, 2009, 2 sv. ISBN 978-80-7400-108-6.

TICHÝ, Luboš, Rainer ARNOLD, Jiří ZEMÁNEK et al. *Evropské právo*. 4. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011, 953 s. ISBN 978-80-7400-333-2.

URFUS, Valentin, Michal SKŘEJPEK a Jaromír KINCL. *Římské právo*. 2. dopl. a přeprac. vyd., 1. v nakl. Beck. Praha: Beck, 1995, 386 s. ISBN 80-7179-031-1.

Odborné články a příspěvky ve sbornících

LOCHMANOVÁ, Ludmila. Smlouva o úvěru. In ŠTENGLOVÁ, Ivana (ed.). *Pocta Miloši Tomsovi k 80. narozeninám*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006, s. 225–240. ISBN 80-86898-81-4.

MAREK, Karel. Smlouva o úvěru. *Právní rádce*. 1993. č.4, s. 20-25

MAREK, Karel. Smlouva o úvěru. *Obchodní fórum*. 2012 č. 6 s. 261-266

PLÍVA, Stanislav. Odstoupení od smlouvy o úvěru a zajištění závazku. *Právo a podnikání*. 1997, č. 10, s. 14–16.

PLÍVA, Stanislav. Právní problematika úvěrové smlouvy. *Obchodní právo*. 1998, č. 12, s. 7–20.

Internetové zdroje

Ministerstvo spravedlnosti ČR. *Nový občanský zákoník* [online] [cit. 28. 11. 2013]. Dostupný z WWW: <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/o-novem-obcanskem-zakoniku/>>.

Ministerstvo spravedlnosti ČR. *Nový občanský zákoník* [online] [cit. 26. 11. 2013]. Dostupný z WWW: <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/smluvni-pravo/konkretni-zmeny-v-obecne-casti/zmeny-v-obchodnich-podminkach/>>.

Judikatura

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 27. 6. 1996, sp. zn. 5 Cmo 62/95

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 3. 2004, sp. zn. 35 Odo 101/2002

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. 1. 2005, sp. zn. 5 Tdo 1282/2004

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. 12. 2004, sp. zn. 21 Cdo 1484/2004

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 5. 2007, sp. zn. 32 Cdo 922/2007

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 5. 2011, sp. zn. 32 Cdo 3516/2009

Abstrakt: Smlouva o úvěru

Předmětem této diplomové práce je poskytování úvěru na základě smlouvy o úvěru upravené v § 497 až 507 ObchZ. Rozsah, ve kterém je zkoumána smlouva o úvěru podle obchodního zákoníku, je následně použit pro komparaci s úvěrovou smlouvou podle nového občanského zákoníku. Zde je úvěrová smlouva upravena v § 2395 až 2400 nového občanského zákoníku. Ve své práci se věnuji také některým dalším institutům, které se smlouvou o úvěru úzce souvisí (zajištění, úroky, všeobecné obchodní podmínky apod.). Tyto související instituty jsem také porovnal s právní úpravou v novém občanském zákoníku.

V první kapitole se zabývám definicí pojmu úvěr, jeho úlohou v ekonomice a také vymezením úvěru v ekonomickém a právním smyslu. Druhá kapitola pojednává o základních zásadách poskytování úvěru, jež bývají používány při uzavírání smluv o úvěru. Následující třetí kapitola pojednává o historii vzniku a vývoji úvěru od jeho úplného počátku až po nejnovější právní úpravu. Ve čtvrté kapitole se věnuji představení nového občanského zákoníku a krátkému obecnému pojednání o tomto novém kodexu českého civilního práva.

Pátá kapitola pojednává o pramenech právní úpravy smlouvy o úvěru a následně srovnává povahu smlouvy o úvěru v obchodním zákoníku a novém občanském zákoníku. Předmětem šesté kapitoly je pojednání o tom, jak přistupují vybrané zahraniční právní řády ke koncepci úvěru jako závazkového vztahu. V následující sedmé kapitole se věnuji srovnání smlouvy o půjčce podle občanského zákoníku a smlouvy o úvěru podle obchodního zákoníku následované srovnáním úvěru a zápůjčky v novém občanském zákoníku.

Nosnou část této diplomové práce zahajuje kapitola osmá, která je věnována podstatným částem smlouvy o úvěru. Podrobně se věnuji vymezení subjektů smlouvy o úvěru a podrobně analyzuji průběh smluvního vztahu ze smlouvy o úvěru, tedy poskytnutí, čerpání a

následné vrácení poskytnutých peněžních prostředků. Devátá kapitola pojednává o nepodstatných částech smlouvy o úvěru. V rámci této kapitoly zkoumám určení výše úroků, zajištění úvěru, účel úvěru a právní úpravu všeobecných obchodních podmínek. Předmětem desáté kapitoly je zánik závazku ze smlouvy o úvěru, ve které se zvláště věnuji odstoupení od smlouvy o úvěru. Všechny kapitoly a podkapitoly jsou porovnány s úpravou v novém občanském zákoníku.

V závěrečné jedenácté kapitole si kladu za cíl shrnutí všech změn, které přináší nový občanský zákoník do úpravy smlouvy o úvěru s pokusem o jeho předběžné hodnocení.

Abstract: Loan contract

This thesis investigates the provision of loans based on the Loan Contract under Sections 497-507 of the Commercial Code. Extension in which is the Loan Contract investigated is then applied to comparison with the New Civil Code. In the New Civil Code is the Loan Contract under Sections 2395 – 2400. Furthermore, some other legal institutes closely related to the Loan Contract are also described (e.g. securities, interest, business terms).

In the first chapter, I describe the definition of a loan, its essential importance in market economy, and its definition in legal and economical sense. The second chapter deals with fundamental principles which are applied when enclosing the Loan Contract. The following third chapter aims to origin and evolution of the loan from its formation to the latest legal regulation. In the fourth chapter I go in for introduction of the New Civil Code and for a brief general discourse about this new Czech civil law codex.

The fifth chapter deals with legal regulation of the Loan Contract in the Commercial Code and then it is compared with the legal regulation in the New Civil Code. Subject of a sixth chapter is analysis of conception of the Loan Contract used in selected foreign legal systems. In the following seventh chapter the difference between the Loan Contract under the Civil Code and the Loan Contract under the Commercial law is described, as well as the difference between two types of the Loan Contract held by the New Civil Code.

Pivotal part of this thesis is the eighth chapter, which deals with essential parts of the Loan Contract. I dessert on determination of the subjects of the Loan Contract in detail as well as on granting a loan, its drawing and its repayment. The ninth chapter aims to non-essential parts of the Loan Contract. In this chapter, I describe setting amount of interest, securities and legal regulation of business terms. Subject of a tenth chapter a modes of discharge of the Loan Contract are provided with a special attention to a grounds on which can a creditor withdraw from the Loan Contract. All chapters and subchapters are compared with a legal regulation in the New Civil Code.

The final eleventh chapter is aimed to summarize all the changes which are brought by the New Civil Code relating to the Loan Contract.

Klíčová slova

Smlouva o úvěru

Úrok

Úvěř

The Keywords

The Loan Contract

Interest

Credit

